

DŮL SVORNOST

SVORNOST – nejslavnější z jachymovských dolů. Je jedinečná svou historií, svou polohou, svým nerostným bohatstvím. Postujte, prosím, chvíli. Tenhle důl je v provozu od roku 1530 dodnes, tedy už přes 475 let. V Česku žádný jiný takový už není. Zároveň je to první a tedy nejstarší uranový důl na světě. V Jachymově bylo, v naprosté většině na Svornosti, popsáno přes 80 primárních a přes 210 sekundárních minerálů, z toho minimálně 25 nových pro svět. Původní název dolu byl Konstantin, ještě v průběhu 16. století byl přezván na Einigkeit (Svornost) na památku urovnání sporu dvou tezarů. Důl prožíval spolu s Jachymovem období prosperity i stagnace. V 18. století, po vytežení stříbrných rud, převážovala těžba kobaltu na výrobu modré barvy, tehdy světoznamy. V té době dosáhl už hloubky 292m. Před koncem 18. století byly na Svornosti objeveny nové stříbrné žíly. Důl se stále zahluboval, některé dobovky byly až v hloubce přes 650m (vlastní jáma dosáhla 419m), takže na začátku 19. století byl označován za jeden z nejhlubších dolů světa. Zároveň se však stále stupňovaly problémy s cerpaním důlních vod. Spodní patra byla často i po desetiletí zaplavena. Stříbro opět docházelo. Když už téměř doslo k uzavření dolu, objevila se nová surovina. Pechblende, český smolinec, nejvýznamnější ruda uranu, byl popsán poprvé na světě roku 1727 v Jachymově. Kde se objevil, ztratilo se na žilách stříbro, proto ten název. Až do roku 1840 byl oddělován od ostatních rud a vyvážen na haldy. Tehdy bylo nalezeno využití, výroba žluté barvy, vhodné třeba na barvení porcelánu. Důl začal opět prosperovat. Roku 1850 byl definitivně převzat státem.

Při dalším prohlubování jámy vytryskl roku 1864 v hloubce 532m teplý radioaktivní pramen o vydatnosti přes 450l/min. a začal zaplavovat důl. Cerpaní bylo neúčinné, takže za rok a půl nastoupala voda o 236m. Od té doby až do začátku 20. století se těžily jen svrchní partie dolu. Poptávka po uranových barvách končila, takže byl důl roku 1901 uzavřen. Proto se Svornosti nedotkla radiová horečka ani počátky jachymovského lázeňství.

Teprve roku 1922, již za československého státu, byla postavena nová sachetní budova se strojovnou a následujícího roku byl důl vycerpan. Bylo dosaženo 12. patra, kde byl pro potřeby lázni zachycen onen radioaktivní pramen, nazvaný Curie, a sveden dedičnou stolicí Daniel do lázni. Lázně byly uzavřeny v době německé okupace, tehdy se obnovila těžba uranu. Po skončení války byl sice nakratko obnoven provoz lázni, ale to se již schylovalo k nejšmutnějšímu období Svornosti i Jachymova.

Svornost byla jedním ze tří dolů v Jachymově a vlastně v celé východní Evropě, které mohly okamžitě začít těžit uran. Proto byl ve svahu nad dolem zřízen zajatecký tabor, jehož obyvatelé měli nahradit odsunuté zaměstnance. Roku 1949, když se většina válečných zajatců vrátila do Německa, změnil se tabor na vězenský. Nedostatek pracovních sil pro uranové doly byl řešen přemístěním vězňů z mnoha věznic a „výrobou“ nových politických vězňů. Bylo to hanebné období.

Tabor Svornost – „K“ – byl jedním z menších táborů. Fungoval od prosince 1949 do října 1954 a bylo zde umístěno maximálně 750 vězňů. Specifikou tohoto tábora bylo strmé schodiště v koridoru z ostnatého drátu o 227 stupních mezi dolem a táborem, kterým museli vězni každodenně a za každého počasí po těžké směně vystoupat nahoru. Vězni ho nazývali „Mauthausenskými schody“, což hovoří za vše. Na těchto schodech doslo v září roku 1951 ke značné události, když se dva mladí vězni – Rudolf Kindl a Ilja Stalov-Chubenov – pokusili při noční směně o útek. Na tehdy hole stráni však byli snadno pomocí reflektoru vystopováni.

Proto zustali u blizkeho domu stat a zde byli strazni sluzbou bez milosti rozstrileni. V tabore K byl nekolik let veznen spisovatel Karel Pecka. Svuj pobyt popsal v romanu Motaky nezvestnemu.

Roku 1962 byla Svornost oddelena vodotesnymi hrazemi od zbytku reviru. Protože dosavadni prameny na 12. patre ztracely vydatnost, byl v temze roce navrtan novy pramen. Vysledky vrtu predcily vsechna ocekavani. Novy pramen akademik Behounek mel vydatnost az 5000l/min., teplotu 30°C a aktivitu 7000 az 13500 Bq/l. Dodnes je hlavnim zdrojem jachymovskych lazenskych vod. V roce 1963 byl obnoven lazensky provoz. V letech 1979 az 1996 byla ve trech etapach provedena celkova rekonstrukce dolu Svornost. Byla vyrazena nova odvodnovaci stola do lazni, vyzmahana sousedni jama Josef (asi 300m jizne) a kompletne opravena jama Svornost vctne nove tezni veze, strojovny, cerpacich zarizeni a signalizace. Dnes je tento slavy historicky a zaroven moderni dul ve sprave Ministerstva zdravotnictvi CR.

MOHYLA ELIÁŠ

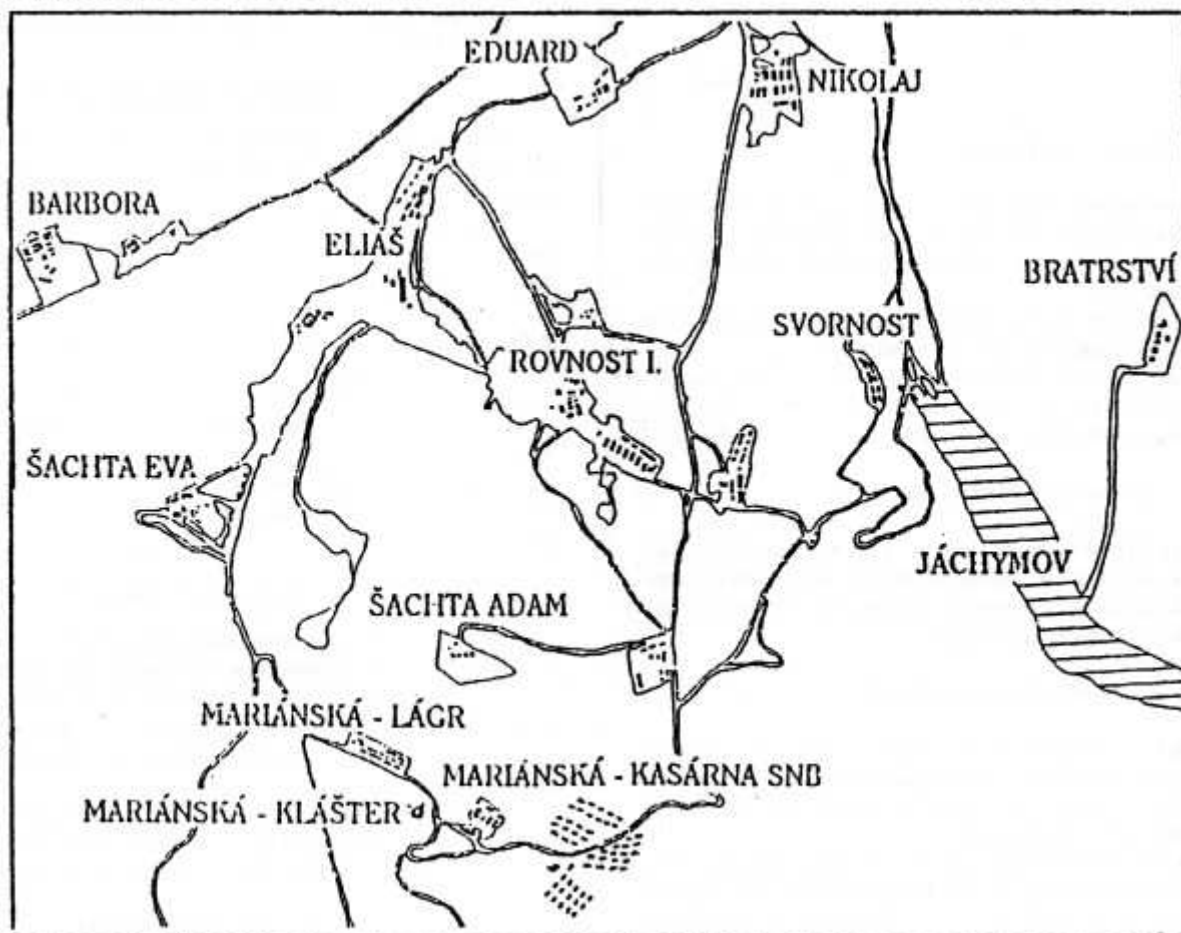
V oblasti Jachymova a Horniho Slavkova bylo v letech 1948–1953 zrizeno 18 vezenskych taboru pro politicke vezne. Velice rychle byly tyto tabory zaplneny vezni, kteri byli nuceni k namahave, nebezpecne a vycerpavajici praci v podzemi. Sami vezni byli v rade pripadu svymi vezniteli utvrzovani v presvedceni, ze jsou pouze "muklove" – muzi urceni k likvidaci. Povazuje se za prokazane, ze do roku 1961 poznalo bedny zivot v taborech kolem 65.000 lidi. Za necelych 15 let tezby zde bylo vytezeno na 7.940 tun uranu a vyrazeno 1.102,9 km

chodeb. Veskery vytezeny uran sel zadarmo do SSSR!

Po byvalych lagrech a dalsich zajimavych mistech vede naucna stezka "**Jachymovske peklo**", ktera vede z velke casti po zlutom turistickem znaceni. Zacina v [Jachymove](#) u radnice (v budove je [infocentrum](#)) a kralovske mincovny (dnes muzeum). Dalsim zastavenim je dul **Svornost** (nejdele nepretrzite pracujici dul ve stredni Evrope, dnes slouzi k tezbe radioaktivni vody pro Lecebne lazne Jachymov, a.s.). Na tezni vez navazoval tabor Svornost (kryci oznaceni "K").

Dalsimi zastavenimi jsou **hornicky skanzen spolku Barbora**, **Mestsky rybnik**, **tabor Nikolaj**, **dul Eduard**, **tabory Elias I. a II.**, **Marianska**, **tabor Rovnost**), **Šlikovka**.

Mapa koncentračních táborů na Jáchymovsku. Stav z r.1952.

Elias I. (kryci oznacení "N")

Ctvrty trestanecky pracovni tabor byl zrizen dne 29. cervence 1949 na dole Elias, kde byl drive umisten zajatecky tabor. Do tohoto tabora, jehoz prvnim velitelem byl jmenovan stabni strazmistr SVS Candra, bylo premisteno 518 veznu. K 20. srpnu 1949 je v tabore 583 trestancu.

Na tabore Elias bylo ubytovano ve ctyrech drevenych baracich 647 veznu, z nichz 588 pracovalo v dolech. V jednom baraku byla zrizena krejcovska a obuvnicka dilna, lekarska osetrovna a oddeleni pro nemocne. Chybela susarna.

K taboru Elias I. v letech 1949-1950 se vztahuje toto vyjadreni jednoho vezne: "*Ochrana proti zareni veskera zadna, zdravotni pece minimalni, pece o zuby zadna. K zubari jsme*

chodili na Rovnost, to ovsem jen parkrat a kdyz bachari nemeli chut, tak se proste neslo." V druhe polovine roku 1951 byl zrusen tabor Elias I. Halda, na ktere stal tabor (nazyvany take Stary Elias nebo Horni Elias), se zacala bagrovat a material se odvazel k dalsimu zpracovani.

Elias II. (kryci oznaceni "N")

Tabor Elias II. byl pravzat az 8. prosince 1950. Tohoto dne tu bylo umisteno 328 veznu, koncem prosince již 618. Vystavba novych taboru, zvlaste pak Eliase II., byla provedena velice nedbale. Baraky byly postaveny v hrbolatem terenu, ktery nebyl predem vubec pripraven. Roh jednoho z nich presahoval nad reciste bystriny, proto musel byt teprve dodatecne podlozen betonovymi rourami. Spolecny zachod byl postaven 6 metru od kuchyne. Tabor byl vzdalen od sachtu asi 300-400 m. Dulni zarizeni na sachte Elias se nachazelo na plose asi 4 hektaru. Sachta byla hluboka 450 m a pracovalo se v ni i na povrchu na 3 smeny. Cela plocha byla obehnana dvojitým plotem z ostnateho dratu vybaveným silným osvetlením. Po celem obvodu plotu staly strazni veze. Tabor se skladal z drevenych baraku plnych stenic a stal na stare, stale silne radioaktivni, halde. Voda, pouzivana k piti, byla zavadna a byl ji nedostatek. Tabor stal ve vysce 900 m.n.m. a zima je v Krusnych horach dlouha a kruta. Baraky byly vymrzle a topit se smelo jen na povoleni bacharu, ale stejne nebylo cim. V lete i v zime se pracovalo v jednech satech. Tabor Elias II. byl zrusen k 1. dubnu 1959.

To vsechno byla historie, ale jak to na Eliasi vypada nyne?

Likvidace tabora probehla opravdu dukladne, nebot se z puvodniho tabora nedochovalo (az na zbytky betonovych desek a podezdivek) temer vubec nic.

K ucteni pamatky veznenych, umucenych a popravenych skautu byl karlovarskymi oldskauty 30. kvetna 1992 postaven a vysvecen dreveny sedmimetrovy kriz. Prostor byvaleho dolu Elias byl vybrán, nebot lezi priblizne uprostred uzemi, ve kterem komuniste vybudovali koncentracni taboru: Rovnost, Svornost, Bratrstvi, Barboru, Nikolaj, Marianskou, Elias. Puvodni kriz nahradil na prelomu stoleti kriz novy.

Tradice uklada kazdemu navstevnikovi položit na mohylu kamen.

Proc mohyla Elias?

Vzorem je mohyla Ivancena v Beskydech. Tu založili skauti v roce 1946 v sedle Lyse hory. Ke konci války za německé okupace 24. dubna na svátek Sv. Jiri Gestapo nechalo popravit pět skautů na židovském hřbitově v Polském Tesine ranou do týla za spojení a napomáhání partizánskému oddílu, který operoval v beskydských horách. Ivancena se stala Mekkou skautů a příznivců duší. Toto místo navštěvují pravidelně, aby položili kámen. Za totality byla StB za pomoci vojska zlikvidována, ale vyrostla znovu. A tak se stala popudem k vybudování stejného památníku na jáchymovsku v prostorech bývalého dolu Elias.

*Poutníku každý, kdo kolem prochází,
na chvíli zastav své kroky a sklon hlavu v krátkém zamyslení
na přátele a bratry, kteří věrní slibu svému byli připraveni
proti krutosti a zlobě chránit odkaz otce svých a dedů.*

*Na paměť zastupu bezejmenných
ulož i Ty svůj kámen na mohylu díky za nás nový den.*

STEZKA

Naučná stezka byla vybudovaná ve spolupráci Hornického spolku Barbora Jáchymov, okresního Klubu Českých turistů, Úřadu města Jáchymov, Úřadu města K. Vary, OÚ K. Vary, pobočky KPV K. Vary. Délka stezky je zhruba 8,5 km. Vede po žluté značce běžného turistického značení. Na stezku se lze napojit z Jáchymova, od Abertamské křižovatky (po cestě směrem na Mariánskou), rekreačního střediska Eduard, od Barbory (lesní cestou sejit do údolí Eliášského potoka), z Mariánské (proti proudu Eliášského potoka). Na každém zastavení této stezky je informační tabule.

Zastavení stezky:

1. Úvodní zastávka před kostelem Sv. Jáchyma
2. Důl Svornost
3. Hornický skanzen spolku Barbora
4. Tábor Svornost
5. Městský rybník
6. Tábor Nikolaj
7. Důl Eduard
8. Ekologická zastávka – lesy
9. Ekologická zastávka – horký rybník
10. Tábory Eliáš
11. Tábor Rovnost
12. Šlikův hrad

DOLY

V bývalém jáchymovském revíru lze lokalizovat několika set starých šachet a štol. Tvrdí se, že v době rozkvětu uranových dolů bylo možno sfárat v Abertamech a vyfárat až pod

Klínovcem jámou Klement. Doly byly propojeny sítí chodeb dosahující v úhrnu kolem tisíce kilometrů!

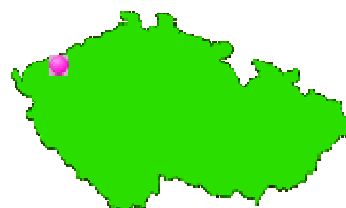
Svornost - dosahuje hloubky 500 m, její chodby mají délku přes 100 km. Nyní jsou v provozu - čerpadla důlních vod a lázeňských pramenů. Obdobnému účelu slouží i jáma Josef pod silnicí na Nové Město. Mezi těmito šachtami jsou nejbohatší jáchymovské žíly na stříbro (Gescheiber, Kuh, Rosa von Jericho, Fundgruber - "Nálezna", Hildebrand, Evangelist).

Ústí starých štol

- **Bockova** - za novostavbami v ul. K lanovce - směřuje až k dolu Tomáš na Suché, dnes odvodňuje důl Bratrství
- **Leithund** - takřka zasypaná při silnici na B. Dar nad městem) název podle "kvílivých" důlních vozíků) Nálezna - ve dvoře za čp. 496 na náměstí
- **Bratrství** - na levém břehu Klínoveckého potoka poblíž rekr. zařízení (slouží jako úložiště radioaktivního odpadu), důl zajímavý tím, že zde byla 375 m hluboká slepá jáma "Zdař Bůh", název "slepá" naznačoval, že kolmá šachta neústila na povrch, ale strojovna a těžní věž byly skryty v podzemí, rudnina se vyvážela na povrch vodorovnou chodbou.
- **Rovnost** - dnes chatová osada, kdysi důl Rudolf (podle císaře) pak Werner (podle profesora báňské akademie ve Freibergu), nový název až po 2. svět. válce. V blízkosti velký lág. Jáma byla před zatopením nejhlubší šachtou v Jáchymově (její 12. patro bylo v hloubce 660 m).
- **Barbora** - u silnice na Abertamy, zbytky hald
- **Údolí Eliášského potoka** - zarostlé odvaly bývalých šachet, zbytky štol- ve stráních zbytky odvalů dolů Eva a Adam
- **Pomníček** - na staré haldě (okraj lesa při silnici nedaleko restaurace Havlovka) připomíná tragickou událost, k níž došlo r. 1983, kdy pod závalem zahynul mladý sběratel minerálů, který se odvážil sestoupit pod zem. Staré doly jsou lákavé, ale velmi nebezpečné. Pokud v okolí města zahlédnete ústí nějaké štoly, nepokoušejte osud! Vyčkejte raději do doby, až bude otevřen hornický skanzen, který se snaží vybudovat nadšenci z jáchymovského hornického spolku "Barbora"

Naučná stezka

Jáchymovské peklo

začátek	Jáchymov, nám. Republiky, před kostelem sv. Jáchyma (BUS Karlovy Vary – Jáchymov)
konec	Jáchymov, nám. Republiky, před kostelem sv. Jáchyma (BUS Karlovy Vary – Jáchymov)
délka	8,5 km
počet zastávek	12
zaměření	historie, geologie, lesnictví, ekologie
typ stezky	pro pěší
náročnost	střední

čas pro prohlídku	3,5 hodiny
značení	žlutá turistická značka, (na konci trasy modrá) a tabule
průvodce	vydal Hornický spolek Barbora, Jáchymov (2001)
doba návštěvy	nevhodné v zimním období
mapa	Karlovarsko, KČT č. 4
poznámky	publikaci lze objednat v infocentru Jáchymov: www.info-jachymov.cz/cz%20verze/turistika/peklo.htm
správce stezky	Hornický spolek Barbora, Jáchymov
stav stezky	dobrý
kontrola	28.10. 2002
kraj	Karlovarský
okres	Karlovy Vary
pověřená obec	
CHKO - NPP	
turistický region	Západočeské lázně
euoregion	
internetové stránky	www.info-jachymov.cz/cz%20verze/turistika/peklo.htm

Krušné hory 2000 - Jáchymovské uranové doly

Přes 60 tisíc vězňů prošlo v letech 1948 až 1961 uranovými doly v Jáchymově. Velká část z nich byla vězni politickými a právě ti poznali během pobytu v tomto peklu nejkrutější zacházení.

Kupodivu již v roce 1945 byly Rudou armádou obsazeny jáchymovské doly v kterých se těžila uranová ruda - smolinec. Přestože Jáchymov ležel na západ od demarkační linie, pro sověty bylo ložisko strategické suroviny tak důležité, že porušili spojenecké dohody jen aby získali uran do svých rukou. Po tom, co se ukázalo, jak mocným nástrojem, vojenským i politickým, jsou atomové zbraně, bylo pro Sovětský Svaz životně důležité získat přístup k surovinám, umožňujícím jejich výrobu. Vhodnou pracovní silou, která by byla schopna ve velmi těžkých podmínkách dolovat smolinec a částečně přitom ještě nahrazovat nedostatek důlní techniky, byli právě vězni, neboť jen u nich bylo možné vynutit si nelidskou dřinu. S tím jak se vyvíjela vnitropolitická situace v Československu, bylo logické, že odsouzenec za kriminální delikty postupně nahrazovali lidé odsouzení za svou politickou neloajálnost. V roce 1946 byl zřízen národní podnik Jáchymovské doly, který podléhal zvláštnímu režimu utajení a ochrany a jehož veškerá produkce uranu putovala do Sovětského Svazu. Hlavní pracovní silou se tu stali muklové (mukl - muž určený k likvidaci), odsouzení často jen pro svá slova nebo přesvědčení k mnohaletým trestům, jejichž konce se neměli dožít..

Jáchymov včera a dnes

Historie hornictví na Jáchymovsku je však daleko starší. Již od počátku 16. století se tu těžilo stříbro, později rudy kobaltu, arsenu a rádia, používaného při výrobě barev. Díky bohatým ložiskům stříbra se z Jáchymova stalo prosperující královské město a ve zdejší mincovně se začaly razit stříbrné Joachimsthalery, pozdější toлары, které se staly inspirací pro americký dolar. Z těch dob se dodnes zachovaly některé štolы zvané stařinky. Jsou ukázkou důlního mistrovství, které dávní horníci "starci" ovládali a představují

významnou technickou památku. I těžba samotného uranu nezapočala na rozkaz velkého východního bratra. Počátek těžby smolince se na Jáchymovsku datuje již od konce 19. století. Dobývání této pro vojenské mocnosti tak přitažlivé rudy se tu intenzivně věnovali i Němci během okupace. Když starci procházeli v dávných dobách za stříbrem částečně zatopenými štolami, všimli si, že tato koupel má na jejich dolní končetiny příznivý vliv. Lépe se hojila drobná zranění, přestávaly je bolet namáhané klouby, mizely otoky. Od té doby se začala využívat i voda prosakující radioaktivní horninou. Z Jáchymova se tak stalo i město lázeňské a těžba radioaktivní vody je jediná, která tu pokračuje dodnes. V podzemí tohoto kusu Krušných hor se tak po mnoha staletích dolování různých minerálů skrývá neuvěřitelných 1102 kilometrů štol.

Smolinec má někdy matně skelný temný lesk jako stromová pryskyřice, své jméno ale možná získal podle smůly, kterou představoval pro staré hledače stříbra. Tam kde totiž začínala uranová ruda, končila zpravidla ložiska stříbra. Starci tenkrát nemohli tušit o jak nebezpečnou

a zároveň cennou horninu jde. Velmi by se ale asi podivili jak těžba uranu změní jejich město, jak se kvůli černému matnému kameni z Jáchymova stane místo se zvláštní ostrahou, nepřístupné bez speciálního povolení. Těžko by pochopili, proč bývalé honosné domy obývají strážní jednotky a novodobé horníky ženou do dolů koridory z ostatního drátu. Stříbro udělalo z údolní obce v Krušných horách prosperující hrdé město, smolincec byl naopak příčinou úpadku a hanby.

Jáchymov, kdysi jedno z největších měst Čech, je dnes zanedbané ospalé městečko. Hornickou minulost tu nejvíce připomíná jediná těžní věž nad dolem Svornost, který zásobuje místní lázně léčebnou vodou. Údolí Jáchymova je dnes navštěvováno především jako základna vyznavačů zimních sportů, k jejichž provozování se okolní Krušné hory nabízejí. Skoro to vypadá, že se tu snaží na nedávnou minulost symbolizovanou komunistickými koncentráky zapomenout. I samotní normalizátoři se po ukončení těžby uranu vězni v roce 1961 snažili zahltit veškeré stopy svého řádění. Štoly byly zasypávány, lágry srovnávány se zemí. Zřejmě ani dodnes není mnoha bývalým soudruhům po chuti obnažování principů budování nového spravedlivého mírového řádu, zvaného socialismus. Naštěstí se ale vždy najdou lidé, pro které je pravda důležitá. Hornický spolek Barbora, založený v roce 1996 se rozhodl vlastními silami zrekonstruovat alespoň některé symboly bezpráví, útlaku, ponižování a teroru v podání tehdejší vládnoucí dělnické třídy. Stále je dobré připomínat si, jak si komunisté ten nový spravedlivý mírový řád představovali.

Naučná stezka Jáchymovské peklo

Spolek Barbora za pomoci Konfederace politických vězňů, referátu životního prostředí a Klubu českých turistů z Karlových Varů, vybudoval v okolí Jáchymova historickou naučnou stezku Jáchymovské peklo. Na zpřístupňování a rekonstrukci dalších objektů z dob nejhlubší totality se stále pracuje, i když se vždy najde někdo, kdo se snaží Hornickému spolku jeho práci znepříjemnit.

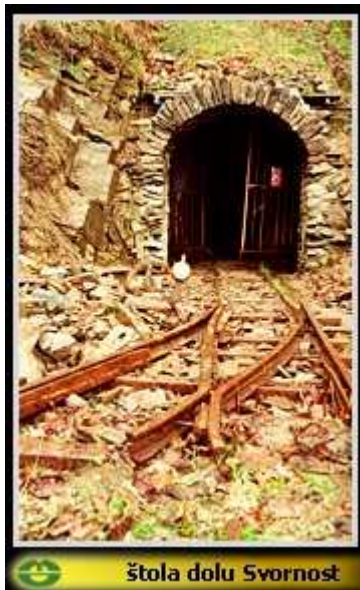
Stezka začíná na historickém náměstí Jáchymova, kde je pod kostelem, akademickým sochařem Romanem Podrázským, zbudována symbolická "Křížová cesta ke svobodě", znázorňující jednotlivé komunistické lágry. Kousek od Křížové cesty je radnice, kde najdeme informační centrum a Městský úřad. Za návštěvu stojí i budova královské mincovny, hned vedle radnice, kde je v současné době poučné muzeum se stálou expozicí, připomínající 50. léta na Jáchymovsku. K vidění tu byla ale i například výstava minerálů, kde bylo možné prohlédnout si i mnohé podoby dvou nerostů, které Jáchymov proslavily - stříbro a smolincec. Také sklepení budovy muzea je přístupné a zajímavé.

Další zastávkou naučné stezky je kousek nad kostelem situovaný důl Svornost. Patří mezi nejstarší jáchymovské doly a je také jediným, kde nějaká těžba ještě probíhá (čerpá se tu radioaktivní voda pro lázně). Šachta dolu Svornost je hluboká 532 metrů, byla opatřena větrací šachtou i štolami odvodňovacími. Tyto odvodňovací štoly zvané dědičné, odváděly nežádoucí spodní vody, které zaplavovaly důlní díla. Dědičné se jim říkalo proto, protože jejich vlastnictví a zpráva přecházela z otce na syna. Majitel štoly se staral o její průchodnost a náleželo mu za to až deset procent podílu ze zisku z dolů z nichž štola vodu odváděla. Na

Jáchymovsku byly dědičné štoly dvě: Barbora a Daniel. Celková délka Barbory i s jejími odbočkami byla přes 8000 metrů. Délka Daniela pak přes 10000.

Po silnici, směrem na Nové město, je možné po pár desítkách metrů dojít od Svornosti k Hornickému skanzenu, který je tu budován v okolí štoly dlouhé asi 260 metrů. Její komunisty zasypané ústí bylo objeveno náhodně a spolek Barbora se snaží stolu v co neblížší době zpřístupnit. K vidění je tu například katr (mříž), který bránil vězňům v útěku. Na síle této mříže, svařené z vodního potrubí je vidět, jak moc se útěku vězňů jejich bachaři báli. Plánuje se i propojení této štoly se starou středověkou "stříbrnou" štolou, jejíž prohlídka by byla z technicko-hornického pohledu možná ještě zajímavější. V okolí ústí štoly vaší návštěvě již hrozivě přihlížejí strážní věže a bokem stojí vláček, který obstarával vyvážení natěžené horniny z dolu. Nad štolou stával i ubytovací tábor vězňů Svornost. S dolem ho spojovalo na dvě stě šedesát schodů, jejichž zdolání si díky věrné rekonstrukci dnes může každý vyzkoušet. Při představě výšlapu tohoto koridoru, obehnaného ostnatým drátem, po celodenní hornické lopotě v podzemí, si již začínáme uvědomovat krutost několikaletých trestů v jáchymovských dolech. Z lágru samotného však dnes nezbylo skoro nic, veškeré stopy byly zahlazeny a rekonstrukce původních budov je snad otázkou budoucnosti a odhodlání Hornického spolku. Jediným zbytkem, který se tu zachoval z původního vybavení tábora jsou tzv. korekce (samotky).

štola dolu Svornost

Stezka dál vede okolo jáchymovského vodovodu a ústí štoly Vysoká jedle k Městskému rybníku. Ten byl zásobárnou vody, kterou se za starých časů poháněly stroje v dolech. Důmyslný systém kanálů a nádrží přiváděl vodu k žentourům a vodním kolům stoupen i plavíren, potom byla voda čerpána do dědičných štol a jimi odváděna z dolů. Městský rybník se také po protržení hráze několikrát vylil a způsobil značné škody v samotném Jáchymově.

Naučná stezka pokračuje exkurzí po místech bývalých dolů, nápravně pracovních táborů a táborů nucených prací Nikolaj, Eduard, Eva, Adam, Barbora, Vršek, Eliáš I, Eliáš II, Mariánská a Rovnost. Na Rovnosti, kde se těžilo stříbro již od roku 1792, byla také nejhlubší šachta revíru. 12. patro této šachty leželo v hloubce 661 metrů a jáma byla spojena překopem se Svorností. Součástí naučné stezky jsou i zastavení ryze ekologická. Jedno z nich upozorňuje na lesy Jáchymovska, které byly původně složeny z buku, smrku a jedle s podrostem třtiny chloupkaté a brusnice borůvky. Jako v mnoha jiných horských oblastech Čech však byly tyto porosty pro rychlý zisk dřevní hmoty nahrazeny nevhodnou smrkovou monokulturou, velmi náchylnou k snadnému oslabení jedovatými imisemi i škůdci. Další zastavení je situováno do blízkosti zajímavého ekosystému Horkého rybníka. V okolí rybníčků postavených na Eliášově potoce se daří množství chráněných živočichů a rostlin. Samotné chladné vody rybníků obývají vzácné střevo potoční, čolek horský nebo skokan hnědý. Na sjezdovce nad Horkým rybníkem můžeme najít plavuník alpský, prhu arniku i hruštičku menší, jejichž výskyt dokládá extrémní horský charakter Jáchymovska.

Historická naučná stezka končí na kopci kde stával Šlikův hrad Freudenstein, v jehož sklepech se od roku 1519 razily stříbrné tolary. Tady nad městem je možná i to správné místo se na chvíli zamyslet nad samotnou existencí zařízení, kde byly lidé vězněni, nuceni k tomu aby

dolovali surovinu k výrobě hromadných zbraní, trýznění a likvidování jen pro své politické přesvědčení, svobodnou mysl a nepoddajnost totalitnímu režimu.

Tábory nucených prací

Tábory nucených prací byly velmi podobné nacistickým koncentrákům. Buzerák, dřevěné provizorní baráky, strohé cimry pro desítky osob a vlhké studené samotky. To vše obehnáno ostnatými dráty, dvojitým plotem a bedlivě hlídáno esenbáky. I heslo nad vstupní bránou bylo podezřele podobné tomu německému Arbeit macht frei. Nedobrovolné horníky při návratu z dolů vítal nápis: Prací ke svobodě! Pojmem se stal i tzv. ruský, později jáchymovský autobus. Tam kde nebylo možné hnát vězně koridorem z ostnatého drátu, byla skupina sedmdesáti až sto padesáti mužů v řadách omotána 6 mm tenkým ocelovým lankem, zamčena visacím zámekem a popohánána k pochodu. Zvlášť v zimě se takový lidský balík pohyboval na náledí velmi nekontrolovatelně. Sklouznutí, zakopnutí nebo zaboření do bahna se okamžitě projevilo nestejným tlakem, na což nejvíce doplatili ti na krajích. Těm se pak tenké lanko zařezávalo hluboko do těla. Samotná práce v dolech byla doslova nelidská. Pro nedostatek finančních prostředků byly v mnoha činnostech důlní stroje nahrazovány lidskou silou, která nebyla vybavena ani nezákladnějšími ochrannými prostředky. V prachu z radioaktivního smolince vykonávali muklové namáhavou práci chatrně oblečení, často bez přestávek a bez ošetření. Nízká životnost vězně se nahrazovala neustálým přísunem dalších odsouzených a výkonnost chybějících strojů kvantitou lidských jedinců. V roce 1953 například vytěžilo na Jáchymovsku 15 000 vězňů asi 554 tun uranu. Pro srovnání: v letech 1853 - 1945 tedy za 92 let se tu vytěžilo jen asi 650 tun této radioaktivní horniny. Dalo by se tedy říci, že v 50. letech zažilo hornictví v Jáchymově opravdový boom. Je však otázkou, jestli šlo ještě o hornictví. Ti kteří práci v dolech přežili, mluví spíše o rabování za cenu obrovského lidského utrpení. Vyrvat ze skály co nejvíce suroviny k výrobě zbraní, pod přímým dohledem sovětských poradců, nebylo rozhodně v zájmu a ku prospěchu Jáchymova.

Snad nejhorší pověst si získal lágř ve Vykmánově. Vězni tohoto malého tábora byli určeni k obsluze velmi nebezpečného pracoviště, kterému se říkalo Věž smrti. V budově s několikapatrovou věží se drtila uranová ruda z celé republiky. Mlýn s koly drtil rudu postupně na jemnější a jemnější zrno, uran se třídil, plnil do 80 -ti kilových barelů a nakládal do vagónů. Potom se odvážel do Sovětského Svazu k dalšímu zpracování. Vězni tu bezprostředně přicházeli do styku s čistou uranovou rudou, vdechovali do plic radioaktivní prach a dřeli se s těžkými břemeny. Muklové, kteří zde pracovali, sem byli zpravidla přemístěni za trest. Dostávali se sem například ti, kteří přežili pokus o útěk. V roce 1951 se ale například podařilo uprchnout 156 -ti vězňům. Většinou však byli uprchlíci chyceni, někdy pak byli zastřeleni přímo na útěku.

V jáchymovských dolech pracovali zpočátku také němečtí váleční zajatci a kolaboranti. Paradoxní bylo, že právě "nepolitictí" často dostávali od vedení tábora funkce a moc, aby mohli své spoluvězně ovládat a ponižovat. Lágř byly místem fyzického i psychického mučení, místem strachu, hrůzy i smrti. Kolik vězňů práci v dolech a pobyt v lágřech nepřežilo, kolik jich zemřelo později na následky svého pobytu v Jáchymově, kolik jich zůstalo navždy zdravotně nebo psychicky poznamenáno, jak moc trpěli jejich blízcí a kolik jiných následků zanechala na lidech komunistická hrůzovláda se již nikdy přesně zjistit nepodaří. Rozhodně je ale nutné nezapomínat a k tomu především má sloužit i naučná stezka Jáchymovské peklo. Tip na výlet je to sice poněkud neveselý, ale velmi poučný.

STEZKA

HISTORICKÁ NAUČNÁ STEZKA "JÁCHYMOVSKÉ PEKLO"

Věnováno památce všech těch, kteří byli na Jáchymovsku nuceni trávit těžké dny svého života, z nichž mnozí se domů již nevrátili.

Kapitoly:

[mapa](#)

[První zastavení](#)

[Poválečné obsazení dolů](#)

[Sověty](#)

[Krátká historie](#)

[Jáchymova](#)

[Důl Svornost](#)

[Pracovní tábor Svornost](#)

[Městský rybník](#)

[Počet vězňů](#)

[Pracovní tábor Nikolaj](#)

[-ze vzpomínek](#)

[O.Klobasy](#)

[Útěky](#)

[Těžba rudy](#)

[Pracovní tábor Barbora](#)

[Ekosystém Jáchymovska](#)

[Eliáš I. a II.](#)

[Mariánská](#)

[Osud rudy po vytěžení](#)

[Pracovní tábor Rovnost](#)

[Hrad Šlikovka](#)

Vážený internetový poutníku, dostává se Ti na obrazovku kratičkový informační průvodce naučnou stezkou Jáchymovské peklo.

Nemusíš mít obavy, kromě malé fyzické námahy tě na ní, až ji doopravdy půjdeš, nečeká žádné trápení. Budeš procházet místy, které v sobě nesou znamení doby, kdy vznikly - a prokletí tisíců lidí v nich trpících.

Stezka Tě povede po některých místech, kde v padesátých letech našeho století, za vlády „nejhumánnějšího“ společenského systému, stály tábory, kde v nelidských podmínkách tisíce mužů dobývalo uranovou rudu - smolinec - Pechblendu, jak říkávali staří horníci - smolný kámen.

Na trase stezky Tě samozřejmě upozorníme i na význačné památky historické a technické, kolem kterých trasa prochází. Na své si přijdou i zájemci o hornictví. Vždyť Jáchymov má bohatou historii dobývání různých rud a ve své minulosti býval i jedním z největších měst Českého státu.

Nevyhneme se také tomu, abychom Tě neupozornili i na význačné ekologické fenomény naší trasy.

Je samozřejmé, že řadu míst Ti nemůžeme ukázat, protože k nim není buď nejlepší přístup, anebo by trasa stezky byla značně dlouhá. Ovšem vážnější zájemce si jistě najde dostatek informací v dostupné literatuře a zařídí se podle svého.

Záměr naučné stezky předložil v létě 1999 Hornický spolek Barbora Jáchymov za podpory místní pobočky Konfederace politických vězňů v Karlových Varech, referátu životního prostředí Okresního úřadu v Karlových Varech, kde tento získal značnou podporu a bylo mu pomoheno jej uskutečnit. K vlastní realizaci záměru přispěl i Klub českých turistů v Karlových Varech.

Všem patří dík za tuto činnost.

Úvodní zastavení stezky, kde se dočteš jak a proč tábory vznikaly a co všechno na stezce uvidíš, je na historickém náměstí v horní části Jáchymova. Nedaleko je začátek „Křížové cesty ke svobodě“, která symbolicky znázorňuje Jáchymovské tábory 50. let. Jejím autorem je akademický sochař Roman Podrázský a byla vybudovaná v roce 1996.

Dále tu můžeš vidět i význačné historické stavby z různých staletí - budova, radnice, chrám sv. Jáchyma (původně evangelický, vybudovaný v letech 1534 - 1540, od roku 1611 katolický, dne 31. 3. 1873 vyhořel, znovu byl v letech 1874-76 vystavěn dle návrhu architekta Josefa Mockera v novogotickém stylu), barokní sousoší Nejsv. Trojice z roku 1703, nedaleko je i Mathesiuv dům a další památky.

Jak to vlastně bylo ?

Dne 11. září 1945 v 15,30 hodin „obsadilo ruské vojsko v počtu 60 mužů s vyšším důstojníkem tři radiové doly v Jáchymově. Do těchto dolů nemá nikdo přístupu kromě dělníků zaměstnaných v dolech". To je obsah hlášení vrchního strážmistra SNB Hefnera, které dostalo ministerstvo vnitra a hlavní štáb ministerstva národní obrany. Jáchymov přitom ležel na západ od demarkační linie, oddělující od sebe vojska Sovětského Svazu a západních spojenců. Málokdo v té době tušil, jak dalece se tímto změní tvářnost města, krajiny a lidí. Sovětský Svaz si tak zajistil přístup k využívání surovin tohoto ložiska. Stalo se tak proto, že Sovětský Svaz naléhavě potřeboval uran pro svůj jaderný výzkum, zvláště, když se Stalin přesvědčil o účinnosti jaderných zbraní, které dopadly na Hirošimu a Nagasaki. Jáchymovské ložisko uranu bylo jediné otevřené ložisko ve sféře utvářejícího se sovětského mocenského vlivu.

Dne 23. listopadu 1945 byla podepsána „Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách Svazu sovětských socialistických republik". K dohodě byl připojen Protokol, který upravoval Dohodu a zajišťoval její přísnou důvěrnost.

Na základě této dohody převedl Československý stát veškerý důlní majetek a právo těžby dnem 1. ledna 1946 na národní podnik Jáchymovské doly, zřízený vyhláškou ministerstva průmyslu ze dne 7. března 1946. Tento podnik podléhal zvláštnímu režimu utajování a ochrany a veškerá jeho produkce putovala do Sovětského Svazu. Veškeré podklady a rozhodování byly plně v sovětských rukou.

Uranové rudy z Československa pomohly překlenout kritické období projektu výroby sovětských atomových zbraní, kdy jejich nedostatek brzdil rychlý vývoj. První sovětská atomová bomba vybuchla u Semipalatinska dne 29. srpna 1949.

Sovětský Svaz se v Dohodě zavázal k všestranné technické pomoci pro výzkum a využití nalezišť. Avšak válkou vyčerpaná země, jakou byl v roce 1945 SSSR, neměla ani dostatek kvalitní báňské techniky a disponovala jen omezeným množstvím materiálu, který musel být navíc dopravován na velkou vzdálenost.

Poválečné Československo také nemělo potřebné výrobní kapacity na výrobu produktivních technik pro báňský průmysl nebo prostředky na nákup ze zahraničí.

Proto sovětští odborníci prosazovali východiska vyzkoušená a prověřená při výstavbě sovětského hospodářství. Tím nejvýznamnějším byla náhrada techniky člověkem a nízké produktivity jednotlivých pracovišť podstatným zvýšením počtu pracovníků.

Jedním z prvních opatření bylo vyjmutí horníků německé národnosti a jejich rodin z odsunu (k 2. červenci 1945 pracovalo v dolech 122 horníků). Zvýšil se i nábor lidí do dolů, kde byly prosazeny nadprůměrné platební podmínky, zvýhodněné zásobování potravinami i ošacením a přijatelné sociální podmínky. Sovětský svaz na to v počátcích i přispíval dovozem. Mnozí si ještě pamatují z této doby tzv. ruský přídavek.

Dalším opatřením bylo nasazení německých válečných zajatců a tzv. retribučních vězňů odsouzených československými soudy za spolupráci s nacisty.

Přesné počty německých zajatců nejsou známy, neboť spisovou evidenci si řídily orgány SSSR. Většinou byli soustředěni v táborech Eliáš, Bratrství, Rovnost a Svornost. V dostupných pramenech je citováno, že k 31. březnu 1946 je mezi dělníky uváděno 100 zajatců, roku 1947 jich zde pracovalo 1956, roku 1948 již 3663 osob a 30. září 1949 stále ještě 3370 osob. Ovšem je dochována „Informace pro bezpečnostní kolegium" vedoucího Správy TNP B. Pokorného kolegiu ministerstva národní bezpečnosti z 28. června 1950, kde je uveden údaj o 12.000 osobách. V posledním čtvrtletí roku 1949 dochází k jejich stahování a jsou postupně nahrazováni československými vězni. K 1. lednu 1950 jich v prostoru Jáchymova zbývá na 1500. Přesto někteří odcházejí až v průběhu roku 1950. To jsou již plně

nahrazení vězni „domácí“ produkce

Přibližná lokalizace všech 18 vězeňských táborů, které byly zřízeny v ČSR v letech 1949 - 1953 není problémem, i když později (jak sami na naší stezce uvidíte) byly likvidovány téměř beze stop.

Někdy mají názvy podle obcí, v jejichž blízkosti se nacházely (na Jáchymovsku Vykmánov I, Vykmánov II, Mariánská, v oblasti Horního Slavkova Ležnice, na Příbramsku Bytíz), častěji však podle šachet, v jejichž blízkosti byly zřizovány.

Na Jáchymovsku u šachty Bratrství (Ústřední tábor a Bratrství), u šachty Eliáš (Eliáš I. a Eliáš II), u šachty Rovnosti (v průběhu času byly také dva tábory stejného názvu Rovnost), u šachty Svornost (tábor Svornost), u šachty Barbora (tábor Barbora), u šachty Eduard (tábor Nikolaj). Také na Slavkovsku byla situace obdobná (Svatopluk, Prokop a XII ležely u šachet stejného názvu) a stejně tábor Vojna na Příbramsku.

Velice rychle byly tyto tábory zaplněny vězni, kteří byli nuceni k namáhavé vyčerpávající práci v podzemí. Avšak ani toho nebylo dost a nelidské poměry na táborech po práci nebyly výjimkou. Sami vězni byli v řadě případů svými vězniteli utvrzováni v přesvědčení, že jsou pouze „muklové“ - muži určené k likvidaci.

Kolik vězňů prošlo Jáchymovskými lágry, tím peklem, které jim komunistický režim, hlásající rovnost mezi lidmi připravil, se přesně neví. Na jiném místě si uvedeme některá čísla.

Krátká historie Jáchymova

Od úvodního zastavení můžeš putovat buď po směru našeho průvodce, nebo se můžeš vydat i v protisměru. Rozhodni se svobodně sám.

Jestliže půjdeš s námi, tak se vydáš ve směru kolem radnice ke královské mincovně.

V budově radnice nyní sídlí Městský úřad Jáchymov a městská knihovna, kde najdeš řadu informací o Jáchymovsku. Budova je hodně stará, vždyť byla v roce 1531 koupěna od hraběte Jeronýma Šlika nákladem 2000 zlatých, ale není to první Jáchymovská radnice. Ta první se nacházela od roku 1520 do roku 1531 v budově, která stála na Chlehovém trhu (nyní náměstí Na Slovanech) do roku 1948, kdy byla demolována.

Budova královské mincovny byla značným finančním nákladem zrekonstruována na počátku devadesátých let. Nachází se zde Informační centrum a pobočka Karlovarského muzea.

Jedinou stálou expozicí jsou prostory dvou místností věnované době padesátých let našeho století.

Historie této budovy je rovněž bohatá a pohnutá. Byla vystavěna v letech 1534 - 1536, hned na to v roce 1538 vyhořela. Mince se zde razily do roku 1670, kdy byla ražba mincí přemístěna do Prahy z důvodu nedostatku mincovního kovu. Pak zde byl archív, museum revolučních tradic aj. Stavebně zajímavé jsou prostory sklepení a nárožní arkýř.

Po vydání šlikovského horního řádu dne 2. srpna 1518, který dal dolování nějaký systém a řád a po povýšení Jáchymova na svobodné královské město 6. ledna 1520 za vlády krále Ludvíka II. Jagelonského, nastal rychlý rozmach důlní činnosti. Šlikové záhy poznali, že jim takto uniká značná část zisku a zahájili zákulisní jednání o povolení získat mincovní právo. To se jim i za pomoci četných úplatků podařilo a od roku 1519 se nejdříve ve sklepení hradu Freudensteinu začaly razit hodnotné stříbrné mince (Joachimsthaler). Tyto mince ryzosti 931/1000 byly všude ochotně přijímány a staly se základem pojmenování měny USA - dolarů. V letech 1520-28 za šlikovské éry převyšovala mincovní výroba 3 miliony tolarů.

Samozřejmě se králi nelíbilo, že přišel o bohaté zisky. Dne 29. srpna 1526 při bitvě u Mohuče zahynul s králem Ludvíkem II. i Štěpán Šlik. Novým českým králem byl zvolen Ferdinand I.

Habsburský a tomu se podařilo roku 1528 omezit práva Šliků. Byli jmenováni královští mincmistři a v letech 1534-36 postavena nová mincovna.

Ražba mincí v Jáchymově byla ukončena v roce 1670. Tolary byly hodnotnou měnou a lze je většinou poznat snadno, protože na jedné straně mince je vyražena postava sv. Jáchyma. Od mincovny projdeme kolem historické Šlikovy horní budovy. Ve své době zde bylo sídlo horního úřadu, kde sídlili úředníci pověřeni dozorem nad stříbrnými doly. Po dřevěném krytém schodišti se dostaneš do areálu dolu Svornost.

Důl Svornost (Einigkeitschachts)

Název Svornost (Jednota) je v používání od roku 1530 na paměť urovnání sporu dvou těžařů. Patří mezi nejstarší jáchymovské doly. Nejdříve se zde těžily stříbrné rudy, později rudy kobaltu, arsenu, pak rudy s radiem na barvy a nakonec uranové rudy. Těžba v něm byla po většinu času vždy zisková. Již v 17. století se těžby v něm ujalo město a značný podíl si udrželo až do roku 1843, kdy důl převzala státní správa. Těžní jáma tohoto dolu byla v 60. letech 18. století hluboká 292 metrů.

Všeobecným problémem každého dolování a jáchymovského zvlášť, byl stálý přítok důlních vod. Řešilo se to vybudováním bud' tzv. dědičných odvodňovacích štol nebo instalací různých strojů.

Na Jáchymovsku byly vybudovány dvě dědičné štoly - sv. Barbora a sv. Daniel. Patro sv. Barbory se nachází v hloubce 106 m pod ohlubní (ústím) těžní jámy a sv. Daniel v hloubce 148 m pod ohlubní jámy, tj. 0 42 m níže. Štola Barbora byla hnaná přímočaře v délce 3.020 m, její celková délka včetně všech vedlejších chodeb činila 8.550 m a podchycovala důlní díla různých dolů v hloubce (323 m). Štola Daniel byla hnaná přímočaře v délce 2.850 m, její celková délka včetně všech vedlejších chodeb činila 10.650 m; byla zhruba 0 38 m níže pod obzorem štoly sv. Barbory a podchycovala důlní díla dolů v hloubce 361 m.

V roce 1843 šachtu, úpravnu a povrchové zařízení převzala státní správa. Současně v roce 1850 došlo k ustanovení dvou samostatných závodů a to východního c.k. důlního pole s cechem Císař Josef a Vysoká Jedle a západního s cechem Eliáš a šachtou Rudolfovou a štolami Jiří, Severní, Eliáš, Fluder, Mathesius a Nebeské koruny (Himmelskronner).

Hlavní těžní šachtou východního pole byla Svornost, hluboká 419 m. Šachta Císaře Josefa hluboká 300 m, měla sloužit jako větrací. V provozu zůstaly i dvě dědičné štoly, to je Barbora a Daniel, neboť to byly hlavní komunikační tepny obou dolových polí. Potom se začalo s dalším hloubením jámy pod 12. obzor, při němž vytryskl 12. března 1864 v hloubení v hloubce 532 m pod ohlubní jámy pramen vody o teplotě 22,5-25 °C.

K odvozu vytěžených hlušin od jámy Svornost na odval vzdálený 700 m byla v roce 1882 zřízena zastřešená úzkokolejná dráha. Poněvadž také během druhé poloviny 19. století došlo k trvalému poklesu cen uranových barev a v devadesátých letech k poklesu ceny stříbra, bylo rozhodnuto zastavit 1. května 1901 provoz ve východním poli. Tím se postupně zatopila všechna důlní díla až k obzoru dědičné štoly Daniel (148 m pod ohlubní jámy), takže jáma Svornost se zatopila až do výše $532 - 148 = 384$ m. Ale nový prvek - radium zachránilo doly před zánikem.

Ke zvýšení těžby, ale již v souvislosti s objevem radia, došlo po vzniku samostatného československého státu. Jáchymovské doly převzala československá státní správa. V době od roku 1922 do roku 1924 byl otevřen důl Svornost.

Za okupace zde Němci intenzívně těžili uranovou rudu, to však nebylo nic proti tomu, jak se zde rozjela těžba v padesátých letech.

14. června 1964 důl Svornost byl předán do správy Československých státních lázní. Na patře Daniel byla vyražena nová štola Curie o celkové délce 2.390 m, která přivádí léčebné vody do

lázeňských objektů. Později byla vyražena „Nová odvodňovací štola Svornosti“.

Je to jediný důl, který vlastní lázně a je to poslední důl na Jáchymovsku, který je, jakž takž, funkční.

Od dolu Svornost budeš pokračovat po silnici ve směru Nové město. Záhy dojdeš k místu výstavby Hornického skanzenu.

Hornický skanzen

Je budován Hornickým spolkem Barbora Jáchymov, který vznikl v roce 1996 jako občanské sdružení.

V současné době lze na místě vidět první výsledky nelehké práce členů spolku. Je zpřístupněna a zabezpečena první část díla v podzemí. Štola č. 1, která se začala razit 1. července 1952 a je dlouhá k čelbě cca. 260 m. Na své trase má několik odboček, které vedou po sledných chodbách k dobývkám.

Hned na začátku tohoto díla si můžeš všimnout na 11 m katru (vrat) svařených s důlních kolejí a na cca. 25 m vrat z vodního potrubí, které sloužily jako zajištění, aby štolou neutekli vězni z podzemí.

V záměrech členů spolku je potom překonat výškový rozdíl cca. 40 m a dostat se na patro štoly Vysoká jedle, která byla ražena v době středověkého dobývání stříbrných rud. Tato štola je dlouhá cca. 120 m.

Protože členové spolku budují skanzen vesměs z vlastních prostředků, je těžké nyní říci, kdy bude celý skanzen zpřístupněn.

Naučná stezka pak pokračuje po silnici nad skanzenem doprava kolem budovy vodárny, po vrstevnici na místo, kde stával **tábor Svornost**.

Svornost - krycí značení K

Dne 4. 12. 1949 převzala zpráva velitelství Stanice SVS Ostrov tábor na dole Svornost.

Jednalo se o tábor po německých zajatcích. Počet zajatců v táboře není znám.

Tábor ležel v katastru boče Jáchymov poblíž dolu Svornost. Tvořily ho dřevěné baráky, samostatná kuchyň, menší skladiště, kotelna a umývárna a malý barák se spolkovou místností a jevištěm. Tábor opustili váleční zajatci dne 3. prosince 1949 v ranních hodinách. Skupina 50 trestanců tábor uklidila a baráky schopné obývání byly desinfikovány. Poté v nich bylo umístěno 405 vězňů. Zbývající dva baráky musely být ještě upravovány a počítalo se s tím, že celková kapacita tábora bude sloužit pro 600 vězňů. V letech 1951 a 1952 zde však bylo více jak 700 lidí. (3.5.1951 - 750 vězňů, 1.9.1951 - 720, pokles nastal až v roce 1953).

O poměrech v lágru se můžeš, vážený čtenáři, dočíst v knihách Karla Pecky, který zde strávil několik let otrocké práce.

Lágr Svornost byl nad šachtou na horním konci Jáchymova a vedlo k němu něco přes dvě stě šedesát schodů, jako v Mauthausenu, po nichž se po směně dost těžce stoupalo. Navíc se po nich chodilo na brigády a pro pitnou vodu, která v táboře nebyla. Dne 30. září 1950 se o útěk ze schodiště pokusili dva vězňové Rudolf Kindl a Ilja Stalev Chubenov. Byli však dopadeni a na místě zastřeleni.

Tábor byl zrušen 29. října 1954.

Z místa bývalého lágru Svornost, které je v současné době vyřezáno a kde se z lágru dochovaly pouze korekce (samotky), se vydáš proti proudu Jáchymovského potoka. Procházíš kolem zařízení jáchymovského vodovodu, které je již samo o sobě zajímavým dokladem technického umu a dovednosti našich předků. Pod naší trasou na silnici z Jáchymova na Boží Dar je pod zatáčkou jedno z mála zachovalých ústí středověkých štol - ústí štoly Leithund. Je samozřejmě znepřístupněné zabetonováním.

Pomalou procházkou dojdeš na místo, kde býval Městský rybník (Stadtteich). Cestou si můžeš v terénu všimnout stop, které tu zanechal běsnící vodní živel po protržení hráze rybníka.

Městský rybník (Stadtteich)

Rozvoj jáchymovského hornictví potřeboval množství dřeva a vody. Proto byl vybudován důmyslný systém kanálů a nádrží, které přiváděly vodu do dolů, ke strojům v dolech a úpravárnách.

Nejznámější jsou tři rybníky, z nichž kolem dvou naše trasa také povede - Městský rybník, Špičácký rybník též zvaný Seidlův rybník cca. 10 minut od Abertamské křižovatky a Heinzův rybník v Eliášském údolí. Všechny byly založeny uměle v 16. století. Jsou známy údaje z 18. století, kdy se uvádí, že poskytují jáchymovským důlním závodům ročně 97 400 m³ vody. Úhrnná délka všech vodních struh činila 7 595 m.

V místě, kde se nacházíme býval tzv. Městský rybník (Stadtteich). Byl založen v roce 1552 v údolí Jáchymovského potoka podle plánů Antona Reisse a Jakuba Gensse.

Byl určen jako zásobárna vody pro pohon strojů v dolech v letním a zimním období, kdy bylo vody nedostatek. Výškový spád Jáchymovského údolí a příznivé rozmístění jednotlivých dolů dovovalo dosažení naprosto hospodárného využití hlavního proudu pohonné vody, který byl usměrňován následujícím způsobem. Nejdříve byl veden na vodní kolo těžného žentouru dolu Vysoká Jedle, pak na vodní kolo stoupuvoven tohoto dolu, přičemž část se odváděla ke krytí spotřeby stoupuvoven a plavíren tohoto dolu, potom na vodní kolo těžného žentouru dolu Svornost, pak na vodní kolo stoupuvoven tohoto dolu a vodní kolo stoupuvoven a plavíren dolu Svornost, odtud na vodotěžná čerpadlová zařízení dolu Svornost a z nich teprve odtékala dědičnou štolou Danielovou do potoka.

Dne 29. dubna 1593 se rybník poprvé protrhl a způsobil velké škody ve městě. Znovu musela být postavena hráz rybníka.

V 19. století byly do rybníka sypány odpady hlušiny z blízkých štol. Když však zde po několika letech pomřely všechny ryby, bylo sypání hlušiny do rybníka městskou radou zakázáno. Šlo zřejmě o chemickou otravu ryb sloučeninami arzenu, vizmutu a kobaltu. Roku 1930 zde bylo zřízeno městské koupaliště s idylickou lesní restaurací. Voda však bývala dost studená. Též se zde půjčovaly loďky k projížďce po rybníce.

Po druhé světové válce byl rybník nazván jezírkem.

Na jaře 1981 při jarním tání znovu došlo k protržení hráze rybníka. Nápor vody způsobil živelnou potopu v horní části Jáchymova.

Od místa bývalého rybníka pokračuješ okolo dvou bývalých provozních budov dolu Nikolaj na místo, kde stával tábor Nikolaj.

Počet vězňů aneb trocha statistiky

Je na čase si říci, kolik vězňů a jakých tady v Jáchymovských lágrech pobývalo.

Stavy vězňů

Předem je nutno říci, že tyto údaje se shání nejobtížněji a existuje mnoho rozdílných údajů. V letech 1918 - 1937 byli ve věznicích průměrně 7 393 vězni.

k 1. 1. 1938

celkem 6 168 vězňů - z toho 22 politických

k 1. II. 1949 dle zprávy tzv. Pillerovy komise bylo mezi celkovým počtem vězňů v českých zemích (23.141 osob), 6 136 vězňů pro delikty protistátní

k 1. 3. 1950 Pillerova komise

z celkového počtu 26.748 vězňů v českých zemích - 8 491 pro delikty protistátní

Str B.

k 1. 5. 1950 Pillerova komise I. z 28 281 - již 9.765 protistátních

k 15. 5. 1950

celkem 32.638 - 11.026 politických, 10.621 retribučních, 9.634 kriminálních, 1.357 černý obchod Pillerova komise str. 34 tj, 33,7% politických, 32,5% retribučních, 29,7% kriminálních a 4,1% vězňů pro černý obchod

Podle sociální příslušnosti bylo v ČS ve vězení za protistátní činy 11.026 osob, největší počet představovali dělníci 3.488 tj. 31,6 a úředníci - nižší 3.082 tj. 28%, vyšších 961 tj. 8,7%, rolníků 1.119, 1.193 živnostníci a maloobchodníci, 306 velkoobchodníků, podnikatelů a svobodných povolání, 772 ostatní povolání a u 105 nebyla sociální příslušnost zjištěna, počátkem října 1950 - 9.606 retribučních

k 13. 10. 1950 v těžkém, lehkém a potravinářském průmyslu, v zemědělství a veřejné správě pracovalo 18.313 vězňů.

k 1. 3. 1951 - 15.125 politických.

Pokud jde o počet osob zatčených StB, činil v roce 1951 2.977 jednotlivců a 3.112 osob zatčených ve skupinách, v roce 1952 3.365 jednotlivců a 1.089 zatčení ve skupinách tj. 16.010 osob celkem. Pillerova komise I.

k 1. 10. 1952 celkem 40.370

k 1. 1. 1953 celkem 46.021

k amnestii v květnu 1953 celkem 46.675

Na amnestii v květnu 1953 bylo propuštěno celkem 15.379 vězňů po amnestii 1955 na amnestii bylo propuštěno 7.222 vězňů, v NPT a vězeních zůstalo celkem 21,755 osob

k 1. 4. 1956 - zůstává již jen 289 retribučních ,k 1. 3. 1959 celkem 39.383 - cca. 9.000 politických

k 1. 10. 1959 38 nápravně pracovních táborů a 23 věznic celkem 34.337

k 1. 4. 1960 bylo ve výkonu trestu za činy tzv. protistátní, zahrnující postih jak protistátní činnosti, tak i činnosti politické 8.708 odsouzených. Za kriminální viny bylo 22.214 osob.

Zpráva Pillerovy komise Charta 77 vydala Dokument č. 16 O Československém vězeňství kde str. 176 uvádí tato čísla

rok	1958	1961	1964	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
počet politických vězňů	4337	2740	757	2512	111	942	1576	561	582	279	272	206

Počátkem roku 1953 pracovalo v Jáchymovských uranových dolech na 15.000 vězňů, kolem roku 1959 stále ještě téměř 4.000. Zdá se být pravděpodobné, že každý druhý muž, vězněný v Československu v letech 1949 - 1960 prožil alespoň část svého trestu v některém vězeňském táboře, zřízeném v oblasti těžby uranu.

O stavu vězňů v táborech byl pravidelně informován ministr spravedlnosti Alexej Čepička. Od 10. srpna do 20. srpna 1949 se stav zvýšil o 794 osoby (z 2.087 na 2.881). Ke konci roku 1949 cca. 4.112 osob. Plán, že do konce roku 1949 má být na Jáchymovsku 5.500 vězňů nebyl splněn, neboť tábory ještě nebyly plně uvolněny německými zajatci. Bylo rozhodnuto, že do konce roku 1950 se musí zvýšit početní stav vězňů na 8.500 osob. K 31. 12. 1950 bylo zde skutečně umístěno 8.570 odsouzených. Vězni se sem dostávali podle toho, jak doly oznamovaly dokončení výstavby ubytovacích baráků, tak např. k 30. září 1950 zde bylo 6.989 vězňů.

Počátkem července 1951 zde bylo cca. 9.700 vězňů. Již 29. září 1951 bylo v táborech 10.974 vězňů (bez tábora Vojna). K 1. 3. 1953 činil 14.996 vězňů. Po amnestii ze 4. května 1953 se snížil počet o 4.035 vězňů a další údaj z 1. I. 1954 hovoří o 13.981 vězni.

V červnu 1951 bylo z 31.380 vězňů pracujících v ČSR 9.589 zaměstnáno v uranových dolech.

Ve vězeňském ústavu Ostrov byli k 12. 3. 1952 zařazeni 12.623 vězni , mimo tábory 145 vězňů, celkem tedy 12.768 vězňů. Státně bezpečnostních vězňů (politických) do 3 let trestu bylo 1.222 (9,6%), od 3 do 10 let 2.762 vězni (21,6%), nad 10 let 3.747 vězňů (29,3%). Méně početná skupina byla kriminálních vězňů - do 1 roku 1.236 (9,7%), 1-5 let 2.825 (22,2 a nad pět let 976 (7,6%).

Koncem srpna 1952 zde bylo kolem 8.000 vězňů politických (odsouzených státním soudem) a kolem 5.500 ostatních vězňů.

V oblasti Horního Slavkova končí nasazení vězňů již v roce 1955. Na Jáchymovsku nasazení vězňů končí v dubnu 1961.

Je prokázáno, že do roku 1961 poznalo bedný život v táborech ostrovského vězeňského zařízení kolem 65.000 lidí.

Pan Tigrid v jedné své knize uvádí tento údaj: „Pro údajné politické delikty bylo v období 1948 - 1953 odsouzeno přes 100.000 osob, z toho přes 40.000 osob k trestům delším 10 let". Oficiální údaje navíc uvádí, že v letech 1948 - 1960 bylo popraveno v ČSR z politických důvodů 234 osob, z toho do konce roku 1953 207 osob. Viz údaje publikované v MF Dnes dne 25. února 2000. Nachází se zde i jmenný seznam popravených.

O všech rozsudcích trestu smrti rozhodovaly příslušné stranické orgány, bezpečnostní komise ÚV KSČ, později politický sekretariát ÚV KSČ. V letech 1951 - 1954 schválil jenom politický sekretariát ÚV KSČ 148 trestů smrti. Viz: Pillerova komise I.

Nejtragičtější na tom je, že v řadě případů byli věznění lidé, kteří se provinili jen tím, že byli nové vládě nepohodlní, chtěli žít ve svobodné zemi a podobně. Byli s nimi samozřejmě i lidé, kteří se sem dostali oprávněně - zloději, vrazi a jiní, ale ani tito si nezasloužili nedůstojné podmínky, kterými se lágry vyznačovaly. Na druhé straně byla i snaha režimu, co nejvíce politických deliktů zakrýt kriminalisovanými činy.

Na místě, kde býval **lágr Nikolaj**, v současné době nenajdeš nic. Možná je tomu tak proto, že dle svědectví řady vězňů patřil k táborům s nejhorším režimem.

Nikolaj krycí značení A

Původně zde byl zřízen v období mezi měsíci dubnem a zářím 1950 Tábor nucených prací /TNP/. K 17. únoru 1951 byl zrušen Tábor nucených prací /TNP/ Nikolaj. Tábor k 1. 6. 1951 převzalo od ministerstva národní obrany ministerstvo spravedlnosti a v říjnu nebo listopadu byl zřízen tábor Nikolaj.

Tábor patřil na Jáchymovsku k větším táborům, proslul i nelidským týráním vězněných. Stav vězňů činil k 1. 9. 1952 -907, k 1. 3. 1953 -832 osob. Přístup k pracovišti na šachtě Eduard, vzdálené od tábora kolem 800 m, komplikovala frekventovaná silnice, kterou nebylo možno přetnout koridorem z ostatního drátu.

Proto byli vězni dopravováni tzv. ruským nebo „jáchymovským“, autobusem. Zařízení to bylo velice jednoduché, ne však příliš humánní. Jedna směna, tj. sedmdesát až sto padesát mužů, nastoupila v pěticích, řady i zástupy těsně semknuté. Tento živý balík omotali bachaři ocelovým lankem asi 6 mm silným a konce lana opatřené okem zamkly k sobě visacím zámkem. Krajníci v pochodovém tvaru museli přidržovat lano, které se jim nemilosrdně zařezávalo do těla. Pokud bylo dobré počasí a dobrá cesta, dalo se i v takto nahuštěné formaci pomalu dokolébat nebo doškobrtat z lágru na šachtu. Horší bylo, když zapršelo a gumové boty vázly v bahně. Když mrzlo, lidský balík se šinul kupředu i do stran jako živé sáně. Navíc režim v táboře byl jedním z nejhorších. Místní velitel Schamberger, známý jako Prasečkář, se dle mínění vězňů vyrovnal krutosti Palečka z Rovnosti. Schamberger si vybral desítku výtečníků a vytvořil z ní na Nikolaji komando, kterému velel konfident gestapa Břetislav Janíček. Zastupoval ho Kužela, který si odpykával trest za vykrádání hrobů. Janíček

a Kužela byli „táboráci“. Desetičlennou sestavu komanda dále doplňovali Vaksa, Sýkora, Řezníček, Boháč, Staněk a Bareš. Všichni seděli za kriminální zločiny. Bareš byl původně řezník. Seděl za to, že do salámů mlel mršiny. Všichni do jednoho to byli zvrácení sadisté, kteří dobrovolně a horlivě šikanovali, udávali, zavírali do korekcí a dokonce tloukli své spoluvězně za nepatrné výhody, které jim bachaři a velitel tábora poskytovali.

V roce 1955 došlo na lágru k mimořádné situaci a pro poměry v lágrech neobvyklé. Došlo k sestrojení dvou tajných radiopřijímačů. Hlavní podíl na této záležitosti měli bývalí skauti, zejména Radek Pavlovic a Béd'a Veselý, oba z Mladé Boleslavi... Jeden bateriový pro Rovnost, druhý síťový pro Nikolaj. Záležitost s radii praskla v roce 1957, což byla na poměry v lágrech poměrně dlouhá doba.

Dne 4. června 1958 informoval náčelník Ústředního tábora Ostrov celoutvárový výbor KSČ při Správě MV Jáchymov o činnosti součástí nápravných zařízení. Ve zprávě je také termín likvidace NPT Nikolaj k 1. 7. 1958.

Namátkou ze vzpomínek vězňů:

... uvědomovali jste si, že jako vězni pomáháte svou prací něčemu, co slouží velmocenským choutkám právě Vašich vězňů?

Ano, to je obrovský problém. Už jsem o tom chtěl někde mluvit, ale možná je příležitost právě teď. Na Nikolaji, v té horší, ale nikoli kritické etapě přivezli transport jehovistů, sekty, která odmítá zbraně. Byli odsouzeni právě za to ... Tehdy hrozný zločin, takže každý dostal od deseti do patnácti let. Následoval transport a měli jít kopat uran! Nastoupili, ale pochopitelně na směnu odmítli jít. Celá parta asi dvaceti lidí se tak vzápětí ocitla v korekci celkem legrační, protože než postavili novou, tvořilo ji sklepení přehrazené dřevěnou přepážkou, za kterou bylo skladiště brambor. Seděli tam a zpívali své písně, jejichž melodie se nesly nahoru... Díky těm bramborám neumřeli hned, ale jak jsme den za dnem chodili okolo, jejich zpěv slábl. Až po takových deseti dvanácti dnech už byl velice slaboučký a jednou jsme přišli ze šichty a bylo ticho. Pak přijel nákladák, naházeli je na něj, většinou v bezvědomí a odvezli je pryč...

Po stávce na Nikolaji jste v korekci strávil čtrnáct dní?

Tehdy jsem se ocitl v právě dostavěné korekci, baráčku bez podsklepení, ve kterém bylo asi pět a pět cel. Xylolitové podlahy, úplně hladké stěny, žanek, armované sklo v okně s venkovním plechovým krytem, nade dveřmi v nedosažitelné výši světlo, to bylo veškeré zařízení prostoru asi třikrát necelé dva metry. A pak už jen vlhkost a zima - největší problém. Po zdech kanuly krůpěje vlhkosti, které tvořily na zemi louže, všude syrovost novostavby. Den jsem strávil pochodem po cele: odebrali nám vrchní oděv, byl jsem jen ve spodním prádle a bagančatech bez tkaniček, takže bylo třeba se zahřát. ... (Pecka: Hry doopravdy str. 92)

Ze vzpomínek Oldřicha Klobasy: (tábor Nikolaj)

Pohled na tábor ve mně vyvolával představu německých koncentráků, jak jsem je vídal ve filmech a na fotografiích. Široké prostranství nástupiště, dřevěné baráky, několikanásobné oplocení s ostřelovacími pásmy. Naprosto stejné to však nebylo - nikde žádný komín krematoria a nápis na bráně nehlásal Arbeit macht frei, ale pěkně po našem: Prací ke svobodě. Starší tábora se jmenoval Břetislav Jeníček číslo 017562, odsouzený za spolupráci s gestapem na doživotí.

Zdraví vězňů dostal na starost jistý Jan Kobierovski z Brna. Medicínu nikdy nestudoval, trochu znalostí z oboru načerpal v německé armádě, kde působil jako sanitář. Byl to člověk, jakého vedení potřebovalo.... Podstatné bylo, že vyhovoval náčelníku Schambergerovi a osvětovému Kulhánkovi. Na ostatním nezáleželo.

Starším tábora, jakýmsi vedoucím z řad vězňů, byl již jmenovaný Jeníček. K ruce měl dva pomocníky stejného ražení - Michala Malého a Miroslava Kuželu. Tato trojice výtečníků

měla hlavní podíl na situaci, která v příštích měsících panovala na Nikolaji a „proslavila“ ho na celém Jáchymovsku.

Muklové v nápravném zařízení MV, označením NPT A, tvořili tři kategorie delikventů. První zahrnovala odsouzené lidovými soudy podle tzv. retribučního zákona - Němce, kolaboranty, slovenské fašisty. Ve druhé skupině se nacházeli odsouzení okresními soudy za kriminální delikty. Tu poslední představovali „političtí“ vězni, kteří ve stále hojnějším počtu přicházeli od státního soudu, vesměs s vysokými tresty, udělenými na základě zákona 231 na ochranu republiky.

Na přelomu roku 1951-52 byla na Nikolaji nejpočetnější skupina první. Patřilo k ní dokonce několik osobností z nacistické éry - poslanec Říšského sněmu Fritz Kellner, litoměřický oberlandrát Remplik, povereník Slovenského státu Viliám Šmudlík, vyslanec Parol Murgaš, velitel Tisovy osobní stráže Štefan Rabina a jiní ... Nás politických bylo v té době 15-20%. Je pravda, že občas docházelo mezi nimi a retribučáky ke kontroverzím, tyto výměny však nepřekračovaly určité hranice. S Němci se dalo vyjít. Nejhorší stvůry pocházely z řad kolaborantů českého původu, opovrhovaných jak rodilými Němci, tak poctivými Čechy. Právě z těchto darebáků vzešla trojice kápa.

Za této situace se nelze divit, že jednou zábav obnovených na Nikolaji bylo přenášení kamenů z jedné hromady na druhou... Pro větší legraci se dá zpestřit pokusem: zvýšenou účinností má po noční směně na šachtě...

Takto uplatňovaná politika vedení tábora přinesla poměrně rychle plánované výsledky. Retribuční a kriminální vězni... raději podepisovali závazky a od politických se distancovali. Část těchto deklasovaných živelů dokonce úspěšně přistoupila na nekalou hru režírovanou osvětovým a začala vystupovat coby uvědomělá dělnická třída. V rámci lágru se tato jinak nepřijatelná komedie tajně podporovala, protože byla v souladu se záměry Schambergerova vedení.

Kampaň měla vyvrcholit v neděli... Na tento den se připravoval „pochod reakce“, nová maškaráda... vše však vyvrcholilo o den dříve... Banda zmanipulovaných individuí, povzbuzujíc se navzájem, zamířila k baráku č. I, kde až na výjimky bydleli vězni od státního soudu. S pokřikem „Postřílet reakci!“ vtrhla na světnice a vyháněla nás ven...

Vše bylo ukončeno náčelníkem, který si uvědomil, že záležitost, značně vybočující z rámce předpisů, by pro něj mohla mít nepříjemné důsledky.

Postele v barácích byli dvouposchodové. Na cimře bylo 12 - 24 postelí, na baráku bylo v průměru deset cimer, tudíž 220 - 240 muklů. Obytných baráků bylo čtyři, pátý barák byl trestní, poloviční velikosti. Na lágru tudíž po roce 1953 bylo cca. 950 - 960 lidí.

Útěky

Vnější ostrahu trestaneckých pracovních táborů na Jáchymovsku a Slavkovsku a střežení vězňů v uranových dolech prováděli sice příslušníci útvaru SNB Jeřáb od 1. února 1949, ale útěkům nezabránili, touha po svobodě byla silná. Roku 1949 uprchli 143 vězni, roku 1950 98 vězňů, roku 1951 156 vězňů.

I na Nikolaji se uskutečnilo několik úspěšných pokusů o útěk, dokonce i z vězeňského autobusu. Jiný pokus byl podkopem z tábora. Bohužel osud většiny útěkářů byl tragický.

Z místa, kde stával tábor Nikolaj budeš milý čtenáři pokračovat po silnici, po které pravidelně putoval „jáchymovský autobus“ na místo bývalého dolu Eduard. Nyní se zde nachází středisko zimních sportů a základnu zde mají biatlonisté.

Je také na čase, aby ses seznámil s údaji, jaké množství uranové rudy bylo jáchymovskými doly vytěženo a dodáno SSSR.

Těžba rudy

Podobně, jako se liší počty vězňů v jáchymovských dolech, tak jsou uváděny různé údaje o množství vytěžené rudy v Jáchymovských dolech a hodnotě, která byla vyvezena do SSSR. V letech 1896 - 1913 se pohybovala roční produkce mezi 1,4 až 6,6 t U₃₀₈ v letech 1928 - 1938 zhruba mezi 6,57 (v roce 1938) a 19,3 t U (v roce 1932). letech 1853 - 1945 rudy ve výši 650 t U (dle jiného údaje bylo rudy mezi 450 až 500 tun U).

1949 - 134.951,5 kg

1950 - 281.360,0 kg

1951 - 527.176,8 kg

1952 - 816.300,0 kg

V každém případě z výše uvedených čísel jasně vyplývá, jak byla pro SSSR důležitá těžba v jáchymovském revíru hlavně prvních deset let po druhé světové válce.

Pro úplnost uvádím, že v knize Viléma Hejla: „Zpráva o organizovaném násilí“ jsou uváděna ještě mnohem vyšší čísla.

Objem důlních děl v jáchymovském revíru : rok 1946 až 1964 1.102 866 m

Z místa bývalého dolu Eduard můžeš pokračovat podél Eliášského potoka k místu, kde v 50tých letech stál doslova největší důlní průmyslový komplex Jáchymovska.

Dojdeš na místo, kde stály během doby dva tábory s vězni. Byly tu ubytovny pro civilní zaměstnance, několik jam a štol, hlavně úpravna uranové rudy. Na komplex Eliáše těsně navazoval důl Rovnost s táborem a po potoku níže Eva a Adam. O rozsahu těžby dává tušit množství hald v okolí.

V údolí, kde stál tábor Eliáš, se můžeš dát po lesní cestě doprava a zhruba po 20 minutách chůze stoupáním dojdeš na místo, kde stával **tábor Barbora**.

Vršek - Barbora

Tábor nucených prací Vršek je uváděn již prosinci roku 1949.

K 25. únoru 1951 byl zrušen tábor nucených prací /TNP/ Jáchymov - Vršek. Tábor k 1. 6.

1951 převzalo od ministerstva národní obrany ministerstvo spravedlnosti.

V červnu nebo srpnu 1951 byl zřízen tábor Barbora.

Podobně jako Vojna a Nikolaj proslul nelidským týráním vězňů. Ležel na otevřeném svažitém terénu pod kótou 1.004 m.n.m., a tak byl nejvýše položeným táborem na Jáchymovsku. Tvořili jej pouze tři dřevěné baráky, obývané zpočátku 250 - 450 vězni. S největší pravděpodobností byly další baráky dostavěny, protože v protokolu o předání funkce náčelníka tohoto tábora z 1. října 1956 se uvádí stav vězňů 828, stav příslušníků nápravných zařízení 65. V návrhu z 25. 5. 1956, kterým se doporučuje zrušení nápravně pracovního tábora Barbora, byla odhadnuta kapacita tábora na 1.100 odsouzených.

Až k 30. březnu 1957 byl konečně tábor Vršek (Barbora) likvidován. Obytné budovy tábora měly sloužit zaměstnancům dolu Barbora.

V současné době je zde rekreační komplex s tenisovým kurtem a halda, z které je postupně odebírán materiál.

Tábory nucených prací (TNP)

Podnětem pro jejich zřízení byl XI. všesokolský slet v Praze, který proběhl v roce 1948 za hojné účasti a velkého zájmu veřejnosti. V hlavách nejvyšších představitelů KSČ vznikla

myšlenka, jak neutralizovat působení „protidemokratických sil“. Byly zřizovány na základě zákona o zřízení TNP pro osoby vládnoucí moci nepohodlné, které však nemohla vždy trestně postihnout.

První TNP byly zřízeny již v roce 1949 a na Jáchymovsku jich bylo několik - Vršek, Barbora, Plavno, Nikolaj a Vykmanov. Celkem bylo zřízeno kolem 25 táborů a rok po vydání zákona v nich bylo na tři tisíce osob obojího pohlaví. TNP vznikaly ve všech krajích, dobové zprávy uvádějí na 120 odboček (detašovaných pracovišť). Kapacita TNP byla kolem 35 tisíc míst, předpokládá se, že těmito tábory prošlo na 80 tisíc osob.

Pokud se, vážený čtenáři, nevydáš na Barboru, můžeš pokračovat po cestě d.11 a dojdeš místu, kde vztyčili oldskauti z Karlových Varů symbolický kříž na paměť vězňů z řad skautů a skautek. Stalo se tradicí, že se zde scházejí vždy o sobotě nejbližší sv. Václavu skauti a skautky, aby uctili památku svých bratří a sester.

Cestou k Eduardu a od Eduardu k Eliáši jsi minul dvě zastavení věnované ekologickým tématům

Ekosystém Jáchymovska

V přirozených porostech převažoval buk lesní, přimíšen byl smrk ztepilý a jedle bělokorá, podrost tvoří hlavně tráva třtina chloupkatá a místy porosty brusnice borůvky. Jednostrannou snahou pro zvýšení produkce této „továrny na dřevo“ byl v posledních dvou letech nahrazen přirozený les jednotvárnou, druhově chudou smrčinou. Ta ovšem trpí emisemi, kůrovcem, větrnými kalamitami, okusem zvěře ...

Ze zajímavějších druhů můžeme na březích vodotečí pozorovat mohutné rostliny čivce alpského a několik druhů kapradin, např. kapraď rozleženou či papratku horskou. Horský charakter lesa dokládá výskyt nejmenší sovy Evropy - kulíška nejmenšího, kterého spíše zaslechneme, než uvidíme v jasném předjaří. Typickým zástupcem horské fauny hmyzu je střevlík Linncův.

Ekosystém Horkého rybníka

Velice chladná, kyslíkem bohatá a živinami chudá voda Eliášova potoka a rybníčků na něm vytvořených je osídlena poměrně chudou, ale za to zajímavou florou a faunou. Můžeme zde pozorovat hejna vzácné střevle potoční, ojediněle se vyskytuje čolek horský u skokan hnědý. Ve skulinách hrází a břehů pravidelně hnízdí skorec vodní a konipas horský.

Botanicky zajímavou lokalitou je sjezdovka nad Horkým rybníkem. Klimaticky extrémní podmínky Jáchymovska - jedné z nejchladnějších a na srážky nejbohatších oblastí v Čechách - dokládá výskyt plavuníku alpského, jehož domovem je především severní Evropa.

Na Eliáši se nacházely **dva tábory: Eliáš I. a Eliáš II.**

Eliáš I. krycí označení N

Čtvrtý trestanecký pracovní tábor byl zřízen dne 29. července 1949 na dole Eliáš, kde byl dříve umístěn zajatecký tábor. Do tohoto tábora, jehož prvním velitelem byl jmenován štábní strážmistr SVS Candra, bylo přemístěno 518 vězňů.

K 20. 8. 1949 je v táboře 583 trestanců.

Na táboře Eliáš bylo ubytováno ve čtyřech dřevěných barácích 647 vězňů, z nichž 588 pracovalo v dolech. V jednom baráku byla zřízena krejčovská a obuvnická dílna, lékařská ošetřovna a oddělení pro nemocné. Chyběla sušárna.

K táboru Eliáš I. v letech 1949 - 1950 se vztahuje toto vyjádření jednoho vězně: „Ochrana proti záření veškerá žádná, zdravotní péče minimální, péče o zuby žádná. K zubaři jsme chodili na Rovnost, to ovšem jen pár, a když bachaři neměli chuť, tak se prostě nešlo“.

V druhé polovině roku 1951 byl zrušen tábor Eliáš I. Halda, na které stál tábor Eliáš I.

(nazývaný i Starý Eliáš nebo Horní Eliáš), se začala bagrovat a materiál se odvážel k dalšímu zpracování.

Eliáš II. krycí označení N

Tábor Eliáš II. byl převzat až 8. prosince 1950. Tohoto dne tu bylo umístěno 328 vězňů, koncem prosince již 618.

Výstavba nových táborů, zvláště pak Eliáš II., byla provedena velice nedbale. Baráky byly postaveny v hrbolatém terénu, který nebyl předem vůbec připraven. Roh jednoho z nich přesahoval nad řečiště bystřiny, proto musel být teprve dodatečně podložen betonovými rourami. Společný záchod byl postaven 6 metrů od kuchyně. Tábor byl vzdálen od šachty asi 300-400 metrů. Tábor Eliáš II. byl zrušen k 1. dubnu 1959.

Z prostoru Eliáše můžeš pokračovat po silnici podél potoka dál směrem na obec Mariánskou. Tato je vzdálena zhruba slabou hodinu chůze místy náročným terénem.

Mariánská krycí značení B

Osada Mariánská (Mariasorg) byla založena v době počátku těžby stříbrných rud na Jáchymovsku. Podle pověstí zde žil v poustevně poustevník Jan Niavius, který prorokoval velkou slávu horního města, pád i nový rozkvět.

V 16. století vznikla na území Mariánské osada nazývaná Nový Sorg.

Po třicetileté válce byla na místě bývalé poustevny v letech 1692-93 postavena dřevěná kaple a místo označeno jako Mariasorg. Roku 1699 hornické bratrstvo na místě kaple vystavělo poutní kostel Panny Marie s prosbou, aby sláva Jáchymova byla opět obnovena.

V roce 1754 byl poutní kostel propůjčen řádu kapucínů, kteří zde v letech 1754-56 vystavěli druhý kostel a kapucínský klášter (1760).

Po celé 18. a 19. století byla Mariánská oblíbeným poutním a církevním místem, kde zejména o Mariánských slavnostech panoval čilý ruch. Na pěkném prostranství před kostelem stály krásné stoleté lípy.

Původně sem vedla cesta z Jáchymova od Anenského náměstí (dnes Na Slovanech), pokračující přes bývalé Mathesiovo náměstí (zmizelo pod odvalem dolu Svornost po druhé světové válce), táhlým Popovským údolím do Popovského vrchu až na výšinu nad dnešní Mariánskou. Dnes je tudy přístup vlivem rozsáhlých hald dolů Svornost a Josef naprosto znemožněn.

Roku 1948 byl kapucínský klášter zrušen a objekt přeměněn na vyšetřovnu ve správě ministerstva vnitra. Celá stavba kostela byla pro chatrný stav v roce 1964 odstraněna a demolována.

Při původní osadě vybudovaly Jáchymovské doly n. p. po roce 1948 pro své zaměstnance hornickou osadu (50 dřevěných dvojdomků), která byla po likvidaci dolů 1962 přeměněna na rekreační středisko řady podniků.

U silnice před ÚSP je dosud patrná kamenná zeď klášterní zahrady.

Trestanecký pracovní tábor byl zřízen dne 4. června 1949, kdy sem bylo posláno 209 vězňů z Vykmánova. Pracovali na šachtách Eva a Adam. Byl to druhý tábor v oblasti. Prvním velitelem se stal vrchní strážmistr SVS František Kozák.

Ke dni 20. 8. 1949 bylo v táboře 483 lidí, k 22. 10. 1949 435 trestanců, pro doly pracovalo 394 osoby.

Roku 1950 byly postaveny cely v klášteře na Mariánské. Vězněné střežili a vyslýchali příslušníci útvaru Jeřáb. O nelidských výsleších na Mariánské byla vydána řada svědectví. Vyšetřovací skupiny byly zrušeny pravděpodobně v první polovině roku 1951 a dále v

pravomoci útvaru Jeřáb nebyly.

Na základě dohodnutých zásad převzetí Stanice SVS Ostrov do pravomoci ministerstva národní bezpečnosti ze dne 15. května 1951 došlo dne 28. 5. 1951 k předání tábora příslušníkům SNB. Počet předaných vězňů se uvádí 707 odsouzených. Tábor dál řídil Vězeňský ústav Ostrov.

Z NPT Mariánská pracovalo v uranových dolech v polovině roku 1959 709 odsouzených. Tábor Mariánská byl zrušen postupně. O jeho velikosti a uspořádání si lze udělat představu ze zápisu o likvidaci barákového tábora Mariánská z 8. 4. 1960. V táboře bylo šest baráků ubytovacích, většinou o rozměrech 42,50 x 12,50 m, jeden administrativní o rozměru 12,50 x 31,20 m, kulturní, kuchyně stejné velikosti jako administrativní barák, dva baráky ošetrovny (7 x 12 m), kotelna (23 x 7,50 m), jedna korekce a strážnice o jedné místnosti. Rozměry kulturního baráku a korekce nebyly v zápisu uvedeny. Likvidace baráků probíhala podle záznamů ještě v prosinci 1960.

Pokud se nevydáš na Mariánskou, budeš muset pokračovat od Eliáše po značkách doleva. Půjdeš po dlážděné silnici zhruba půl hodiny do kopce směrem k dolu a táboru Rovnost. Cestou si vpravo před sebou určitě všimneš vysoké opuštěné budovy. Jedná se o jedinou provozní stavbu, která na Eliášce zůstala stát. Nacházelo se zde tzv. „turbo“.

Využijeme příležitosti a uvedeme zde několik údajů co se s rudou po vytěžení dělo.

Úprava rudy po vytěžení

Až do roku 1953 byla ruda těžena především přímo na dobývkách, kusová ruda se ukládala ručně do bedýnek a zbylý materiál byl buď shrnován do komínů na sypy, nebo se ponechával v základce. V druhé polovině padesátých let, kdy se zlepšovala mechanizace odklidu materiálu, byla z některých dobývek vypouštěna základka a surovina se dále zpracovala.

V Československu se v padesátých letech ruda nezpracovávala. Ruda se u nás pouze drtila, třídila a odvážela k „našemu příteli nejvěrnějšímu“ Sovětskému svazu.

Na Jáchymovsku zvláště nebezpečným pracovištěm byla tzv. Rudá věž (Věž smrti) pracoviště lágru ve Vykmánově s krycím označením „L“ elko. Byl to jeden z nejmenších táborů - stály zde dva baráky pro vězně. Jeden obývali pouze kněží, druhý političtí vězni, kteří se sem dostali za nejrůznější průšvihy na táborech (v řadě případů za pokusy o útěk). Tento tábor byl založen v únoru 1951.

Ruda se zde zpracovávala v přízemní budově s několikaposchod'ovou věží. V přízemí byl velký mlýn, který měl velká kola s hnacími řemeny. Vše bylo bez ochranných sítí a kropení vodou. Kolem dokola byly uzamčené boxy, ve kterých byla složena čistá ruda. Svážela se tam ze všech šachet z celé republiky. Ruda se drtila ve velkém mlýně. Z velkého mlýna postupovala na jemnější mletí na malé mlýny. Tady se všichni, kteří tu pracovali, dostávali do bezprostředního styku s radioaktivním materiálem a vdechovali radioaktivní prach. Čistá rozdrčená ruda se dávala do plechových barelů asi padesát centimetrů vysokých (každý barel musel vážit minimálně 80kg) a ty se skládaly do řad, takzvaných partií, což bylo tak dvě stě padesát, tři sta barelů rudy určitého druhu. Partie se kompletovala v obrovské hale samospádovým systémem, kdy se barely seshora koulely po kolejích tam, kam byly koleje nastavené. Ostatní, méně kvalitní ruda, se volně nakládala na vagóny.

Tábor se skládal ze dvou baráků a malého domku se záchody. V táboře pracoval 3. 5. 1951 241 vězeň. K 1. 9. 1952 - 281 a 1. 3. 1953 - 304 odsouzených. V roce 1955 bylo v tomto táboře vězněno mnoho kněží. Když se k 26. květnu 1956 tento tábor, který fungoval také jako eskortní středisko, rušil, byli všichni duchovní v počtu 102 osoby z Jáchymovska odvezeni do jiných věznic.

Drtírna byla umístěna do vysoké budovy postavené z červených cihel. Dodnes stojí tato budova na pozemku Škodovky v Ostrově nad Ohří.

Velitelem Elka byl dlouhou dobu bývalý řezník Pibil, zvaný Šlachťák. Zastupoval ho Prkenný markýz a mezi známější dozorce patřil také pracovní neboli kádrový zástupce, vězni nazývaný Krokodýl.

Po vyjití svahu kopce po staré dlážděné cestě dojdeš na místo, kde stával nejdéle fungující tábor Jáchymovska.

Tábor Rovnost krycí označení P

Dne 15. 9. 1949 byl vězni obsazen tábor na dole Rovnost. Byl převzat do správy velitelství Stanice SVS Ostrov po německých zajatcích. Z přejímacích zápisů vyplývá, že poslední zajatci odešli z tábora Rovnost až 15. září a ihned po nich začali s úklidem a úpravou tábora vězni z táborů Mariánská a Eliáš. Velitelem tábora byl prozatímně ustanoven štábní strážmistr Brouček z tábora Vykmánov.

Ve dnech 21. a 22. října 1949 tu žilo 925 vězňů, z nichž 846 pracovalo pro doly. Vražda mohla být i startovní rampou úspěšné kariéry. Št. stržm. Albín Dvořák (Paleček) zastřelil jednoho vězně v únoru 1951 na Jáchymovském táboře Rovnost; tenkrát ještě sloužil jako obyčejný strážný na věži. Zanedlouho potom byl povýšen a jmenován velitelem tohoto tábora. V listopadu 1951 se čtyři vězňové pokusili o útěk ze čtvrtého patra dolu větracím komínem. Narazili na mříž a museli se vrátit pro pilky a krumpáč; při tom je viděl udavač věže Št. (jméno se nepodařilo spolehlivě ověřit). Po třídním pátrání Dvořák se stržm. Tichým, „osvětovým“ důstojníkem na táboře, vězně našli a vyzvali je, aby se vzdali. Vězňové uposlechli, Dvořák s Tichým však přesto zahájili na několikametrovou vzdálenost palbu ze samopalů (v dole!!!); tři vězňové byli zabiti, jeden těžce zraněn. Dvořák sloužil u bezpečnosti ještě v roce 1968.

Původní tábor po německých zajatcích nazývaný též „Stará Rovnost“ stál těsně vedle těžní věže na haldě hlušiny. Ta halda byla ještě z dob, kdy se důl nazýval Wernerův. Na bráně tábora se skvěl památný nápis „Sovětský Svaz náš vzor“. Protože byl příliš na očích a mohl být a také byl vykládán jinak, než bylo vhodné, první oficiální návštěva z nadřízeného orgánu doporučila jeho přemístění. Když později geologové dostali citlivější přístroje, zjistili, že halda obsahuje kvalitnější uranovou rudu, než je ta, která se ve valné většině těží. Tábor se odstěhoval. Halda uranové rudy byla odvezena a na nedaleké planině pak vznikl tábor Nová Rovnost.

Společným znakem zdejších obyvatel byla poměrně velká délka trestu.

Každý tábor byl naprosto samostatnou jednotkou, proto tady musely být zabezpečeny všechny nezbytné služby a činnosti. Byl tady samozřejmě tábor velitelský, kde byly kanceláře i světnice starších tábora. Byly tu strážnice, strážní věže a další zařízení sloužící ostraze. Nescházely sklady, oděvní a proviantní, pak kůlny, v kterých se skladovalo topivo nebo protipožární náradí a prostředky, prádelna, prasečnick, latrina a další. O tělo bylo možno pečovat v umývárně a holárně, potravu jste získali v kuchyni nebo v kantýně a duševní stravu v kulturáku.

Podstatnou část tábora tvořily ubytovací baráky. Ty byly stejně jako většina ostatních táborových staveb dřevěné. Nacisté, nazývaní „retribuční“ nebo také „mahlzeiti“ a kriminálníci měli vyhrazeny zvláštní baráky, nebydleli s vězni politickými. Vždy to však neplatilo. Také vybavení baráků bylo rozdílné, stejně jako velikost místností a počet ubytovaných.

Zpravidla to vypadalo asi takto. V obytném baráku bylo asi deset světnic, v kterých bydlelo dvacet, někdy více, jindy méně vězňů. Muklové spali na palandách, které kromě krajních,

stojících u stěny, stály vždy dvě a dvě vedle sebe. Kromě postele směl mít každý mukl svoji krabici. V ní měl veškeré bohatství. Krabice byla kartónová, ani velká, ani malá, při stěhování se pohodlně vešla pod paži. Mimo postelí byla ve světnici ještě kamna, která se používala jen ve vyjímečných, zvláště mrazivých dnech. Na delší topení nebylo dost dříví a uhlí.

V táboře nechybělo ani vězení, kriminál v kriminále, nazývané „korekce“. Korekce měla zpravidla ještě speciální část „bunkr“, jakousi noru pro zotřené tresty.

Tábor spojovaly s okolním světem dvě brány, obě jištěné strážnicí. Projít hlavní branou do tábora bylo možné jedině kolem velitelského baráku. Hlavní branou přicházely nebo přijížděli návštěvy, přivázely se zásoby i noví vězni. Tudy byl zajišťován styk s okolním světem. Druhá brána spojovala lágr s pracovištěm, šachtou Rovnost. Byl to tunel vytvořený z ostnatého drátu, kterým procházeli vězni seřazení v pětistupech na šichtu a zpět. Tunelu se v muklovském žargónu říkalo Ulička ztracených nadějí nebo Ulička komunismu.

V té době byl velitelem Rovnosti Albín Dvořák, který se sám projevoval jako sadista. Týral a nesmyslně šikanoval vězně, zvláště politické. Nosil s sebou tenký řetízek, kterým tloukl vězně přes prsty. Často nechával vězně stát před okny svého velitelského baráku až do úplného vysílení. Říkali mu Paleček, protože byl prcek. Svůj handicap těžce nesl a trpěl pocitem méněcennosti, který zastíral svým sadismem. Velmi krutě pronásledoval svědky Jehovovy, kteří v souladu se svou vírou odmítali těžit materiál sloužící k výrobě atomové bomby.

Tito lidé odmítali nastoupit základní vojenskou službu, vzít zbraň do ruky, nebo se svou prací účastnit na zbrojním programu. Uran se dobýval pro výrobu sovětské atomové bomby. To všichni vězni věděli, a proto tihle věřící odmítali na těžbě uranu pracovat. Školení nepomáhalo. Proto přesvědčování a převýchova získávaly na intenzitě. Jednou v zimě, kdy na Krušné hory napadaly spousty sněhu a chumelenice nepřestávala, rozestavil velitel lágru Rovnost, známý Paleček, všechny, kteří odmítali fárat a těžit uran, mezi drátěné ploty v ostřelované pásmo. Byli chatrně oblečení a obuti. Museli stát bez hnutí, protože případný byt náhodný pohyb směrem k vnějšímu drátěnému plotu mohl strážný chápat jako pokus o útěk a zahájit palbu.

Žádný z postižených se nepřihlásil, že chce raději fárat než stát v zimě a chumelenici. Jeden po druhém, prokřehlí a zcela vyčerpaní, ale nepřevychovaní, padali do hlubokého sněhu. Spoluvězni nakládali jejich nehybná těla na korbu nákladáku, který je údajně odvážel do nemocnice. Zda jim někdo pomohl a s jakým výsledkem není známo.

Tábor Rovnost byl skutečně roku 1950 přestěhován, ale přesné datum se nepodařilo zjistit. Postupně byl tábor přeplněn. K 31. 12. 1950 zde bylo 1.240 vězňů, dne 27. 5. 1951 se uvádí 1.344 odsouzených. Ani později počet muklů neklesal.

Tábor byl zrušen k 1. červnu 1961.

V současné době stojí na místě tábora chatová osada, která slouží k rekreačním účelům. Provozní budovy šachty chátrají. Samotná těžní věž byla demontována a jáma je ohraničena a překryta masivními mřížemi.

Jáma byla založena 20. listopadu 1792 a pojmenována Rudolfovou jamou. Roku 1850 byla nazvána šachtou Werner, na paměť významného německého geologa. Název Rovnost I. získala až po roce 1945. Jáma Rovnost byla před zatopením nejhlubší šachtou v Jáchymově a byla překopem spojena se Svorností. Její XII. patro bylo v hloubce přes 661 metrů.

Z Rovnosti budeš pokračovat po cestě kolem hotelu Siberia, přes starou hornickou osadu Nové město a dojdeš nad Jáchymov. Na nyní zalesněném kopci stával starý Šlikův hrad, zvaný nyní Šlikovka.

Šlikovka

Zbytky hradu Freudenstein, který nechal roku 1517 postavit hrabě Štěpán Šlik patří k nejstarším památkám Jáchymova. Měl sloužit pro obranu města a ochranu v případě

hornických nepokojů. Od roku 1519 se v jeho sklepeních razily proslavené jáchymovské stříbrné mince - tolary.

Hrad několikrát vyhořel a za třicetileté války zpustl. Naposledy byl hrad, resp. jedna ze dvou věží, které zde zbyly, opravovány v sedmdesátých letech minulého století.

Z místa bývalého hradu již, vážený čtenáři, bez problémů sejdeš do Jáchymova. V případě, že tě trasa zaujala a měl bys zájem získat další informace uvádíme níže seznam literatury, ze které jsme také čerpali.

Pokud vás zajímá nedávná historie a chcete se dozvědět, jak fungovaly v padesátých letech komunistické lágry v Jáchymově a okolí, vydejte se na naučnou stezku přízračně nazvanou Jáchymovské peklo. Stezka začíná na historickém náměstí v Jáchymově, kde je pod kostelem zbudována symbolická Křížová cesta ke svobodě znázorňující jednotlivé lágry.

Za návštěvu v Jáchymově stojí také budova královské mincovny, hned vedle radnice, kde je v současné době muzeum se stálou expozicí, připomínající 50. léta na Jáchymovsku. Také sklepení budovy muzea je přístupné.

Slavná minulost

Jáchymovské doly mají vedle nedávné strašné minulosti také slavnou historii. Ve středověku byly největším dodavatelem stříbra do celé Evropy.

Odtud také pochází název dolaru. Jazyková přesmyčka putovala z německého názvu Joachimstal (Jáchymovo údolí) přes tolar (nejtvrdší středověká evropská měna) až do dolaru (nejtvrdší měna současnosti).

Teprve když bylo vyrubané stříbro, začaly se těžit další vzácné kovy a nakonec radiokativní smolinec. Z několika tun tohoto kamene vydestilovala Maria Curie-Sklodovská první gram nového prvku radium.

Odporná historie

Další zastávkou naučné stezky je kousek nad kostelem situovaný důl Svornost. Patří mezi nejstarší jáchymovské doly a je také jediným, kde nějaká těžba ještě probíhá. Čerpá se odtud radioaktivní voda pro lázně. Šachta dolu Svornost je hluboká 532 metrů, byla opatřená větrací šachtou i štolami odvodňovacími.

Po silnici, směrem na Nové Město, je možné po pár desítkách metrů dojít od Svornosti k Hornickému skanzenu, který je tu budován v okolí štoly dlouhé 260 metrů. Její komunisty zasypané ústí bylo objeveno náhodně.

K vidění je tu například mříž, která bránila vězňům v útěku. Na síle této mříže svařené z vodovodního potrubí je vidět, jak moc se útěku vězňů jejich bachaři báli. V okolí hrozivě přihlížejí strážní věže a bokem stojí vláček, který obstarával vyvážení natěžené horniny z dolu.

Nelidské zacházení na uranu

Nad štolou stával ubytovací tábor vězňů Svornost. S dolem ho spojovalo dvě stě šedesát schodů, jejichž zdolání si díky věrné rekonstrukci dnes můžete vyzkoušet i vy. Při představě výšlapu tohoto koridoru, obehnaného ostnatým drátem, po celodenní hornické lopotě v podzemí, si uvědomíte krutost mnohaletých trestů v jáchymovských dolech.

Z lágru samotného však dnes nezbylo skoro nic, veškeré stopy byly zahlazeny. Jediným zbytkem, který se tu zachoval z původního vybavení tábora, jsou tak zvané korekce, neboli samotky. Místnosti, kam byli vězňové za trest zavíráni o samotě, chlebu a vodě.

Důmyslný systém kanálů

Stezka dál vede okolo jáchymovského vodovodu a štoly Vysoká jedle k Městskému rybníku. Ten byl zásobárnou vody, kterou se za starých časů poháněly stroje v dolech. Důmyslný systém kanálů a nádrží přiváděl vodu k žentourům a vodním kolům stoupujícím i plavíren, potom byla voda čerpána do dědičných štol a jimi odváděna z dolů.

Naučná stezka pokračuje exkurzí po místech bývalých dolů a táborů nucených prací Nikolaj, Eduard, Eva, Adam, Barbora, Vršek, Eliáš I, Eliáš II, Mariánská a Rovnost. Na Rovnosti, kde se těžilo stříbro již od roku 1792, byla také nejhlubší šachta revíru. Dvanácté podzemní patro této šachty leželo v hloubce 661 metrů a jáma byla spojena překopem se Svorností.

Zajímavý ekosystém Horkého rybníka

Součástí jáchymovské naučné stezky jsou i zastavení ryze ekologická. Jedno z nich upozorňuje na lesy Jáchymovska, které byly původně složeny z buku, smrku a jedle s podrostem třtiny chloupkaté a brusnice borůvky.

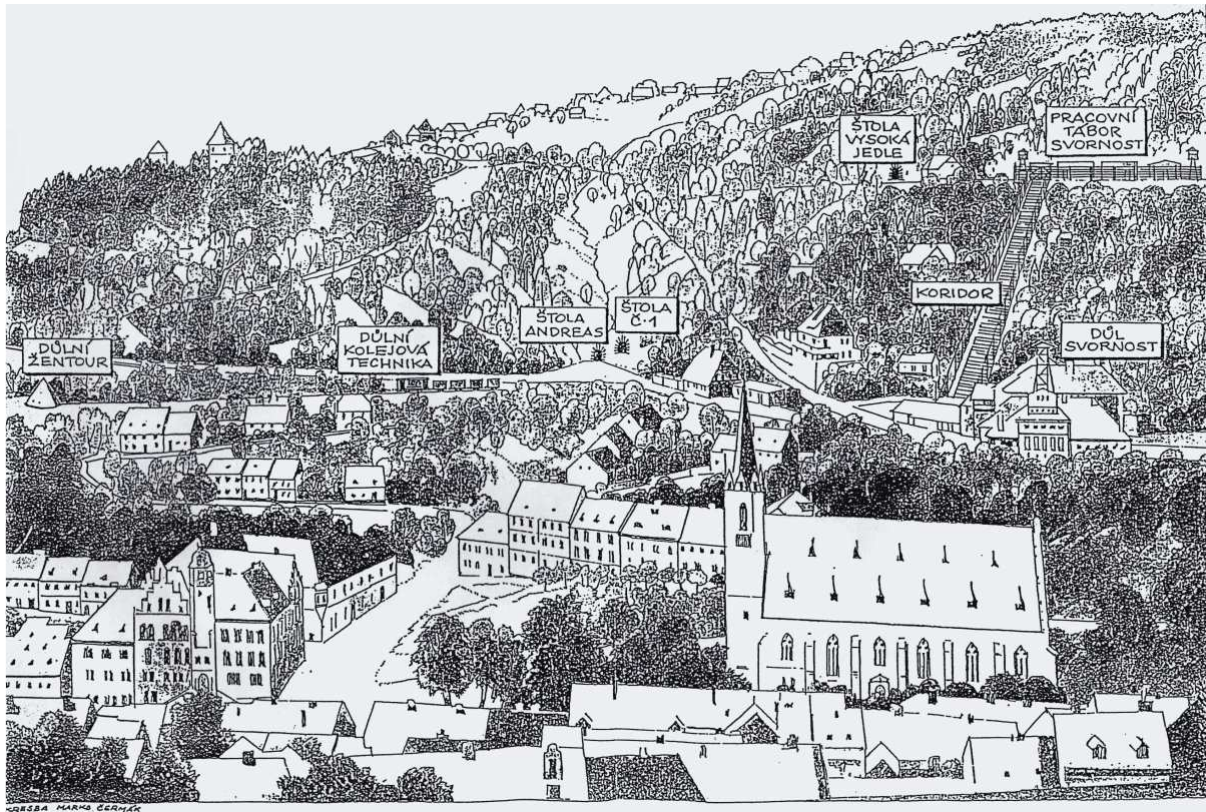
Jako v mnoha jiných horských oblastech Čech však byly tyto porosty pro rychlý zisk dřevní hmoty nahrazeny nevhodnou smrkovou monokulturou, velmi náchylnou k snadnému oslabení jedovatými imisemi i škůdci.

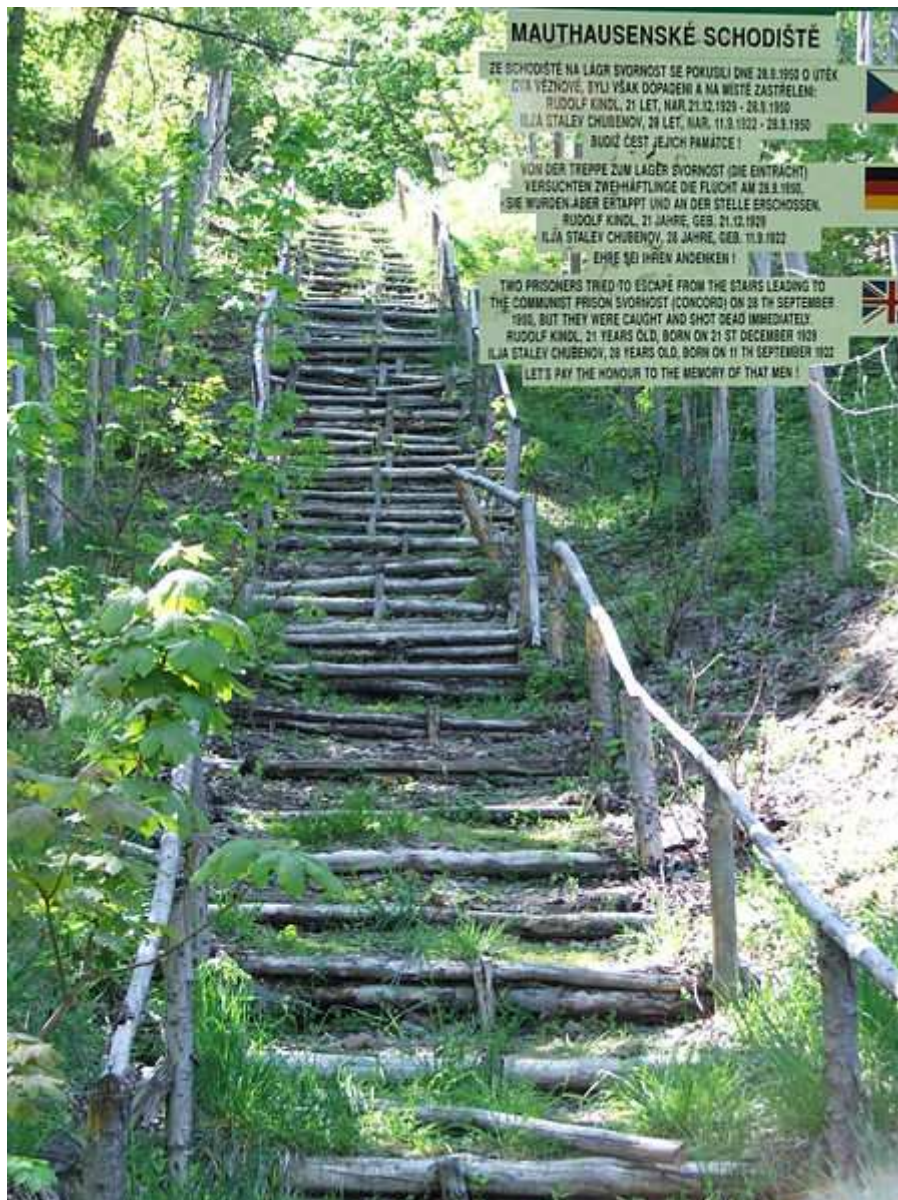
Další zastavení je situováno do blízkosti zajímavého ekosystému Horkého rybníka. V okolí rybníčků postavených na Eliášově potoce se daří množství chráněných živočichů a rostlin. Samotné chladné vody rybníků obývají vzácné střevo potoční, čolek horský nebo skokan hnědý. Na sjezdovce nad Horkým rybníkem můžeme najít plavuník alpský, prhu arniku i hruštičku menší, jejichž výskyt dokládá extrémní horský charakter Jáchymovska.

Proč to všechno bylo?

Historická naučná stezka končí na kopci, kde stával Šlikův hrad Freudenstein, v jehož sklepech se od roku 1519 razily stříbrné tolary.

Tady nad městem je správné místo se na chvíli zamyslet nad samotnou existencí zařízení, kde byly lidé vězněni, nuceni k tomu aby dolovali surovinu k výrobě hromadných zbraní, trýznění a likvidování jen pro své politické přesvědčení, svobodnou mysl a nepoddajnost totalitnímu režimu.

MAUTHAUSENSKÉ SCHODIŠTĚ

ZE SCHODIŠTĚ NA LÁGR SVORNOST SE POKUSILI DNE 28.9.1950 O ÚTĚK
DVA VĚZŇOVÉ, BYLI VŠAK DOPADENI A NA MÍSTĚ ZASTŘELENI:
RUDOLF KINOL, 21 LET, NAR. 21.12.1929 - 28.9.1950
ILJA STALEY CHUBENOV, 20 LET, NAR. 11.9.1932 - 28.9.1950
BUDEŽ ČEST JEJICH PAMÁTCE!

VON DER TREPPE ZUM LAGER SVORNOST (DIE EINTRACHT)
VERSUCHTEN ZWEIHAFTLINGE DIE FLUCHT AM 28.9.1950.
SIE WURDEN ABER ERTRAPPT UND AN DER STELLE ERSCHOSSEN.
RUDOLF KINOL, 21 JAHRE, GEB. 21.12.1929
ILJA STALEY CHUBENOV, 20 JAHRE, GEB. 11.9.1932
EHRE SEI IHREN ANDENKEN!

TWO PRISONERS TRIED TO ESCAPE FROM THE STAIRS LEADING TO
THE COMMUNIST PRISON SVORNOST (CONCORD) ON 28 TH SEPTEMBER
1950, BUT THEY WERE CAUGHT AND SHOT DEAD IMMEDIATELY.
RUDOLF KINOL, 21 YEARS OLD, BORN ON 21 ST DECEMBER 1929
ILJA STALEY CHUBENOV, 20 YEARS OLD, BORN ON 11 TH SEPTEMBER 1932
LET'S PAY THE HONOUR TO THE MEMORY OF THAT MEN!

